

JOURNALISTI

Suomen Journalistiliiton ammattilehti • 95. vuosikerta 12.12.2019

10 | 19

Postilakko
todisti printin
tehon
s. 6

Kehnot palkkiot
kurjistavat
kuvailmaisua
s. 20

Valetoimittajista
tuli vaiva
viranomaisille
s. 28

Vain kaksi toimittajaa
maailmassa tekee uutisia
koltansaameksi. Toinen
heistä on Sara Wesslin. **14**

KUVA: KAROLINA ISAKSSON

Jos
Jouluradio
katkeaa
kesällä, joku
soittaa heti.

s.12

Haastateltavien
tasa-arvon
saavuttaa, jos
haluaa.

Heikki Valkama

s.4

Maria Pettersson ● Twitter: mariapettersson
● maria.pettersson@journalistiliitto.fi

Ymmärrys ei lisäänny tiedonmuruja tuuttaamalla tai kollegaa nälvimällä

Journalistien tehtävä on julkaista tietoa. Toinen, yhtä tärkeä tai vielä tärkeämpi tehtävä on ymmärryksen lisääminen. Journalistit auttavat hahmottamaan kokonaisuuksia ja tuomaan selvyttä epäselviin asioihin. Kuluneiden parin viikon aikana olemme onnistuneet julkaisemaan paljon tietoa, mutta ymmärryksen lisääminen on jäänyt jalkoihin.

Kun omistajaohjausministeri **Sirpa Paatero** (sd.) ja pääministeri **Antti Rinne** (sd.) erosivat tehtävistään, kyseli moni yhteiskunnallista keskustelua tarkasti seuraava kansalainen, miksi. Me toimittajat olimme onnistuneet tuuttaamaan päivittäin tiedonmuruja Posti-jupakan käänteistä, uusista kriiseistä ja eri päivämäärillä lähetetyistä sähköposteista, mutta emme osanneet kertoa kirkkaasti ja selkeästi, miksi ministereiden piti erota. Seurasi omituinen tilanne, jossa media ei välillä näyttäytynyt rapor-

toijana tai edes katalyyttina vaan aktiivisena toimijana, joka paitsi seurasi hallituskriisiä, myös halusi sitä. Se ei todennäköisesti ollut totta, mutta siltä se kansalaisten silmissä näytti.

Samankaltainen tilanne nähtiin ulkoministeri **Pekka Haaviston** (vihr.) ja ulkoministeriön virkamiesten kireitä välejä, työtehtävien siirtoja sekä al-Holin leirille teljettyjä suomalaislapsia koskeneessa uutisoinnissa. Vuotoja ja kommentteja saatiin joka päivä, selvyttä asiaan ei. Tilanne oli todennäköisesti selvä sille kouralliselle toimittajalle, joka seurasi asiaa työksensä. Muu Suomi ihmetteli, miksi eri puolilta singahtelee ristiriitaista tietoa. Hämmennystä lisäsivät sosiaalisessa mediassa ärhentelevät toimittajat.

Kehittyvässä uutistilanteessa tietoa täydennetään jatkuvasti. Uutisjuttujen tulisi täydentää olemassa olevaa tietoa, tai jos tieto osoittautuu vääräksi, kumota se. Haavisto-tapauksessa

KUVA: KAAPO KAMU

Jos kollega on väärässä, se pitää sanoa, mutta on alhaista alkaa lukea kollegan taustaan vaikuttimia, joita siellä ei ole.

tiedotusvälineet toimittivat kyllä uutta tietoa, mutta sosiaalisessa mediassa toimittajat nälvivät toistensa juttuja. Se ei ole eduksi median uskottavuudelle. Vaikka kyseessä voi olla kilpailutilanne, kollegojen työtä on syytä arvostaa.

AIVAN TÄYSPÄISET IHMISET kansanedustajia myöten ovat kuluneina viikkoina arvuutelleet, ohjaileeko suomalaisia tiedotusvälineitä salaliitto, jonka on masinoinut työnantajajärjestö Medialiitto. Teoria menee jotakuinkin niin, että koska Posti-kiistassa ei toimittu heti kuten Medialiitto tahtoi, annettiin toimituksille käsky painostaa hallitus eroamaan. Järjetön ajatus kaikille mediassa työskenteleville.

Kuitenkin – luottamus mediaan laskee myös Suomessa, vaikka onkin täällä maailman huippua. Sosiaalisessa mediassa nahistelevat toimittajat, jotka aiheetta soimaavat kollegojaan puolueiden juoksupojiksi, murentavat koko

alan uskottavuutta ja antavat puhtia yhdelle jos toiselle salaliitolle. Jos kollega on väärässä, se pitää sanoa, mutta on alhaista alkaa lukea kollegan taustaan vaikuttimia, joita siellä ei ole. Luotettavaa mediaa halveksivat räyhäpetterit ja omia kansanedustajiaan kiivaasti puolustavat puolueideologit hoitavat kyllä toimittajien haukkumisen ja puolueellisuussytökset, kollegojen ei kannata siihen alentua ilman erittäin painavaa syytä.

Sekavan alun jälkeen nähtiin hallituskriisiuutisoinnissa onneksi lopulta myös kokeiden politiikantoinnissa timanttista analyysia. Se paljasti, missä ja miten Rinteen erottamisesta oli päätetty. Analyysia luettiin ja jaettiin helpottuneina: vihdoinkin tässä hulinmyllyssä on jotain järkeä, vihdoinkin ymmärrämme, mitä oikein tapahtui. Suomalainen media teki työnsä ja tarjosi kansalaisille tietoa, ymmärrystä ja ajattelun eväitä. ●

KUVA: JUUSO WESTERLUND

"Suomessa tiedonsaanti on hidasta, hankalaa ja kallista."

Jyri Hänninen

s.32

Kannen/Takakannen kuva: Otto Ponto, Emmi Nieminen, kuvitus

JOURNALISTI

Suomen Journalistiliiton
ammattilehti 95. vuosikerta
12.12.2019

VASTAAVA PÄÄTOIMITTAJA /
ANSVARIG CHEFREDAKTÖR
Maria Pettersson 045 675 7401

TOIMITUSSIHTEERI /
REDAKTIONSSEKRETERARE
Marja Honkonen 050 379 9108
Manu Marttinen (kirjoitusvapaalla)

TOIMITTAJAT / REPORTRÄR
Manu Haapalainen 050 501 0716
Tommy Pohjola 050 300 3510
Nina Erho (työkierrossa)

ULKOASU / LAYOUT
Heli Saarela 050 470 0016

SÄHKÖPOSTIT
etunimi.sukunimi@journalistiliitto.fi
fornamn.slaktnamn@journalistiliitto.fi

VERKKOLEHTI
www.journalisti.fi

TILAUKSET / BESTÄLLNINGAR
Jaicom Oy 03 4246 5383
journalisti@jaicom.com

PAINO / TRYCKERI
I-print Oy, Seinäjoki
ISSN 1236-3596 (painettu/tryckt)
1458-4271 (verkko/nät)

JULKAISIJA / UTGIVARE
Suomen Journalistiliitto
Finlands Journalistförbund
09 612 2330, faksi 09 640 361
PL 50, 00531 Helsinki

SEURAAVA JOURNALISTI 1/2020
ILMESTYY 30.1., AINEISTO 22.1.

ILMOITUSMYNTI:
www.journalisti.fi > ilmoittajille
044 755 5002

Tasa-arvo ei ole vaikea asia, kirjoittaa Heikki Valkama

Heikki Valkama, teksti • Aapo Huhta, kuva

HEIKKI VALKAMA

- 44-vuotias Ylen uutistoimituksen sisältöpäällikkö. Vastaa Ylen 50:50-tasa-arvohankkeesta.
- Työskennellyt aiemmin päätoimittajana muun muassa Ima-gessa, Mondossa ja Ylioppilaslehdessä.
- Erikoistunut kirjoittajien koulutukseen, vetää kirjoittaja- ja editointikursseja sekä kouluttaa journalisteja.
- Vapaa-ajallaan kirjailija. Kolmas Japaniin sijoittuva jännityskirja *Tulikukka* ilmestyi syyskuussa.

Kiva tavoite, mutta käytännössä mahdoton.

Ylen uutiset aloitti tämän vuoden tammikuussa hankkeen, jossa mitataan naisten ja miesten määrää jutuissa ja lähetyksissä. Muutamissa ohjelmissa tasa-arvoa oli mitattu aiemminkin, mutta nyt aloimme tarkastella jokaista uutisjuttua ja televisiolähetystä.

Mallia otettiin BBC:ltä. Mittaamme miesten, naisten ja muunsukupuolisten määrää Ylen uutisten jutuissa sekä uutis- ja ajankohtaisohjelmissa.

Vuodessa päästiin tilanteeseen, jossa naisia on yli 40 prosenttia haastateltavista, kun aiemmin määrä saattoi olla 30 prosenttia.

NAISTEN OSUUS mediassa tuppaa pysymään aina vain kolmanneksessa. Tästä *Journalistin* päätoimittaja **Maria Petterssonkin** kirjoitti taannoin. Se, että mediassa esiintyvien naisten määrä on runsaat 30 prosenttia, ei tietenkään ole mikään luonnonlaki. Se on muutettavissa helposti.

Sekä BBC:n että Ylen esimerkki osoittaa, että pienellä vaivalla ja pinttyneiden tapojen rikkomisella media voi muuttua.

Mutta palataanpa asioiden alkulähteelle, BBC:hen.

BBC:SSÄ ALOITETTIIN vuonna 2017 *Outside Source* -ohjelman **Ros Atkinsin** johdolla vapaaehtoinen 50:50-hanke. Hankkeen idea on kirjata haastateltavien sukupuoli joka ikisestä lähetyksestä ja verkkojutusta. BBC:llä asetettiin tavoitteeksi saada lähetyksiin yhtä paljon miehiä ja naisia. Siitä nimi 50:50.

Sitä saa mitä mittaa. Tapasin keväällä Lontoossa BBC:n arabiankielisen osaston vetäjän. Hänen mukaansa ajatusta siitä, että puolet arabiankielisten lähetysten vierasta olisi ollut naisia, pidettiin mahdottomana. Arabiankielinen osasto oli mielestään tehnyt voitavansa. Naisia oli lähetyksissä alle 20 prosenttia. Muiden pyrkiessä 50 prosentin tavoitteeseen osasto asetti itselleen mielestään realistisen 30 prosentin tavoitteen.

Tämän vuoden keväällä arabiankielisen osaston haastatelluista jo 47 prosenttia oli naisia. Mittaaminen asetti tavoitteen ja muutti toimintaa.

TUTKIMUKSET KERTOVAT, että media vääristää todellisuutta. Miehiä ja naisia on suunnilleen yhtä paljon, mutta mediassa asiantuntijoina miehiä esiintyy paljon enemmän kuin naisia. Media ei peilaa yhteiskuntaa, se muokkaa sitä ja luo käytäntöjä. Käytäntöjä voi kuitenkin muuttaa, jos ne tiedostaa ja jos niitä haluaa muuttaa. Se ei ole sen vaikeampaa.

Naisten aliedustusta on tutkittu pitkään. Se on ollut todettavissa ja sitä on mitattu ennenkin. Ylekin on ollut mukana Tampereen yliopiston tutkimuksissa jo vuosikymmeniä sitten. Kansainvälistäkin tutkimusta riittää. Silti jopa meillä Pohjoismaissa, missä yhteiskunnallinen tasa-arvo on pitkällä, naiset ovat mediassa aliedustettuina. Alimmillaan uutismediassa esiintyy naisia alle viidenneksen.

BBC:n ja Ylen 50:50-hankkeissa on uutta se, että toimitukset itse mittaavat sukupuolten edustusta ja tekevät sitä päivittäin. Yle tosin on brittejä kunnianhimoisempi: BBC mittaa vain toimitusten tekemiä haastateltavavalintoja. Jos juttu kertoo pääministeristä, häntä ei lasketa tilastoihin mukaan, koska BBC ei olisi voinut valita tilalle ketään toista. Yle taas laskee mukaan kaikkien juttujen kaikki henkilöt. Jos haastatellaan ministereitä ja ministerikaarti on miehinen, täytyy muualla tehdä enemmän töitä, jotta 50:50-suhde toteutuisi.

Ja vielä kerran: sitä saa mitä mittaa. Esimerkiksi *Aamutu:n* ja *Radio Suomen Päivän* toimitukset onnistuvat kuu-kaudesta toiseen siinä, että haastateltavista noin puolet on naisia ja puolet miehiä. Silti laadusta ei tingitä. Lähetysten haetaan aina parasta haastateltavaa.

JOURNALISTIT ovat hyviä kyseenalaistamaan. On vain kyseenalaistettava myös omat käytännöt ja valinnat. Tärkein kysymyksemme oli, onko käyttämämme asiantuntija paras mahdollinen? Löytyykö jostain parempi? Jo tämä kysymys lisää naisten määrää jutuissa.

Aluksi kannattaa myös kysyä ihan peruskysymys: löytyisikö tähän aiheeseen miesten rinnalle tai tilalle myös nainen?

Samalla keskustelu siirtyy muuhun monimuotoisuuteen, esimerkiksi vähemmistöjen edustukseen ja vaikkapa rooleihin. Haastatellaanko perheistä ja lapsista puhuttaessa aina naisia? Ovatko kaikki turvallisuuspolitiikan asiantuntijat miehiä? Voisiko maahanmuuttaja puhua muusta kuin maahanmuutosta? ●

Postilakon aikana Suur-Keuruu -lehteä sai hakea muun muassa kahdesta ruokakaupasta. "Ihmiset olivat tyytyväisiä, että lehtiä oli saatavissa jakelupisteissä. Lehteä oltiin jopa odottamassa", päätoimittaja Eija Ruoho kertoo.

Kun postilaiset lakkoilivat, paikallislehtien lukijat näyttivät voimansa

Janne Arola, teksti • Hanna-Kaisa Hämäläinen, kuva

26

Ilkan ja Pohjalaisen yhdistyminen Ilkka-Pohjalaiseksi tarkoitti 26 työntekijälle irtisanomista. Myös molemmat päätoimittajat saivat lähteä. Uuden lehden päätoimittajana aloittaa tammikuussa **Markku Mantila**. Lue lisää: journalisti.fi

MTV siirtyi Telian omistukseen ja samalla sai lähtee toimitusjohtaja **Jarkko Nordlund**. Uutistoimintaan omistajanvaihdos ei vaikuta, lupaa uusi toimitusjohtaja **Johannes Leppänen**: journalisti.fi

Kun reilut kaksi viikkoa kestänyt Postin lakko marraskuun 11. päivänä alkoi, **Tarja Kojolan** päätoimittama *Lapuan Sanomat* pani ison pyörän pyörimään. Lehti avasi noin sadan muun paikallislehden tavoin näköislehtensä ilmaiseksi kaikkien luettavaksi. Lehden toimittajat ja muu konttorin väki ryhtyivät myös talkoilla eli lapuaksi ”kökällä” kускаamaan lehtinippuja ympäri kaupunkia kahdeksaan eri pisteeseen, joista lukijat saivat hakea omansa.

”Koko ajan raportoititiin someen, että nyt on lehdet viety tänne kaupalle tai tänne pankin konttoriin”, Kojola kertoo.

Kolmanneksi lehti toivotti lukijat tervetulleeksi hakemaan lehtiä myös toimituksesta, jossa järjestettiin glögi- ja piparitarjoilu.

”Yleisön palaute oli pelkästään positiivista. Oli sellaisiakin kommentteja, että ettehan te Postilla mitään tee, kun jaatte itse”, Kojola jatkaa.

Totuuden nimissä ylimääräiset jakelutyöt ja muu sääto tuki ruuhkauttivat niin sanottuja oikeita töitä, eikä venyminen olisi voinut jatkua samanmoisena kuukausikaupalla. Kojola näkee ikävän tilanteen kuitenkin kääntyneen jopa voitoksi lukijasuhteen lujittumisen myötä.

”Tämä vahvisti uskoa siihen, että paikallislehti on todella haluttu media.”

SAMANSUUNTAISIA KOKEMUKSIA saatiin paikallislehdistä ympäri Suomen, kertoo Sanomalehtien Liiton järjestöpäällikkö **Ilona Hannikainen**.

”Kun ihmiset haluavat hakea printtiä matkojen takaa tai huolehtivat, että naapuritkin saavat omansa, se on tekijöille hyvin tärkeä kokemus. Se kertoo siitä, että tehdyllä työllä on merkitystä”, Hannikainen sanoo.

Paikallislehtien levikistä iso osa on Postin päiväjakelun varassa. Hannikaisen saaman palautteen perusteella lehdille ei kuitenkaan missään päin Suomea tullut kiukkuista palautetta tai tilauksien peruutuksia, korkeintaan jakelun keskeytyksiä lakon ajaksi.

Mitään laajamittaista digisiirtymääkään ei paikallislehdissä tosin nähty. Hannikaisen mukaan joistakin lehdistä raportoititiin näköislehden lukijamäärien jopa kaksin- tai kolminkertaistuneen lakon aikana. Lähtökohtaisesti paikallisleh-

tien digilukijamäärät eivät kuitenkaan välttämättä ole kovin isoja.

Lapuan Sanomien Kojola kertoo noin kymmenen tilaajan vaihtaneen lakon aikana printtilehdestä digilehden lukijaksi.

”Itse odotin ehkä vähän enemmän”, hän toteaa.

KEURUULLA ILMESTYVÄ *Suur-Keuruu* ei monen muun paikallislehden tavoin avannut näköislehteään kaikille. Päätoimittaja **Eija Ruohon** mukaan syynä oli se, että paperilehden tilaukseen kuuluvat kaikki digitaaliset palvelut, joten tilaajilla oli mahdollisuus lakon aikana käyttää verkkolehden tunnuskiaan tai aktivoida ne.

Suur-Keuruun levikistä noin puolet on normaali-tilanteessa Postin päiväjakelussa. Lakon alettua Ruoho järjesti lehtinippujen kuljetukset parille Keuruun kylälle sekä naapuripitäjä Multialle. Keuruun keskustassa lehteä sai hakea kahdesta ruoka-kaupasta.

Ruohon mukaan verkkolehden lukijamäärät kasvoivat lakkoviikkoina, ja lukijat aktivoivat digi-tunnuksiaan ahkerasti. Vielä haastatteluhetkellä joulukuun alussa ei kuitenkaan ollut selvää, oliko digitilaajien määrä kasvanut.

Se kuitenkin on selvillä, että lukijoilta ei tullut lakosta juuri lainkaan negatiivista palautetta.

”Ihmisten myötätunto oli sekä lehdentekijöiden että postilaisten puolella”, Ruoho sanoo.

PAIKALLISLEHTIEN LUKIJAT näyttävät poikkeustilanteessakin vannovan printtilehden nimeen. Ei siis ihme, että Medialiitto ja Journalistiliitto ovat pitäneet esillä vaatimusta jakelun turvaamisesta.

Omistajaohjausministeri **Sirpa Paatero** (sd.) ehti ennen eroaan perustaa valtiosihteeri-ryhmän, jonka tarkoitus on selvittää jakelun vaihtoehtojen turvaamista. Uuden ministerin ja hallituksen aikana työtä todennäköisesti jatketaan.

Lapuan Sanomien Kojola sanoo Postin jakeluhäiriöiden olevan niin tuttua kauraa, että niiden takia perutaan jopa tilauksia. Kojola pitää lehtien näkökulmasta todella vaikeana tilannetta, jossa jakelun kustannukset silti nousevat koko ajan.

”Lakko todisti, että paikallisen journalismin tarve on kova. Siihen uskotaan ja sitä halutaan. Siksi olisi tärkeää, että meillä olisi jakelussa varma toimija.” ●

”Ihmisten myötätunto oli sekä lehdentekijöiden että postilaisten puolella.”

Eija Ruoho, *Suur-Keuruun* päätoimittaja

”Mutta sitä uutisissa ei kerrota, ettei kyse ollut lainkaan alati mielensä pahoittavista ’suvakeista’ tai ’vihervasemmistosta’, vaan nettioikeiston silmänkääntötempusta.”

Johanna Vehkoo Journalistin verkkokolumnissaan vanhoista tv-ohjelmista tehdyistä kanteluista 29. marraskuuta

Sanoma asensi anturit tarkkailemaan työntekijöiden läsnäoloa toimituksessa, ja toimittajat pöyristyivät. Tilannetta pahensi niukka tiedottaminen. Lue lisää: journalisti.fi

MTV:n työehtosopimuksesta ovat neuvotelleet Ulla Rannikko (MTV, vasemmalla edessä), Jaakko Sainio (Palta) ja Heidi Aho (Palta), Tuomas Aalto (Journalistiliitto), Petri Savolainen (Journalistiliitto), Petteri Savolainen (MTV:n luottamusmies) ja Kari Pyrhönen (Media- ja ohjelmatyöntekijät).

Media-alan tes-neuvottelut etenevät hitaasti

Marja Honkonen, teksti • Kimmo Räisänen, kuva

Av-kääntäjien sopimusta jatkettiin vuodelle.

Journalistiliiton 12.–13. joulukuuta kokoontuvan valtuuston hyväksyttäväksi ei ole näillä näkymin tulossa ainuttakaan työehtosopimusta.

Neuvottelut Ylen ohjelmatyöntekijöiden, MTV:n työntekijöiden ja elokuva- ja tv-alan työehtosopimuksista sekä Ylen freelancereiden Yhtyneet-sopimuksesta olivat vielä maanantaina 9. joulukuuta kesken.

Tämä on johtanut työtaistelutoimiin: Ylen ohjelmatyöntekijät ovat kieltäytyneet lisä- ja ylitöistä. Kielto alkoi 3.12., ja sitä on kertaalleen jatkettu viikolla 15.12. saakka.

Ylen neuvotteluissa hiertää se, ettei työnantajaa

edustava Palta ole ollut valmis luopumaan kilpailukykyisyydestä.

Pisimpään sopimuksettomassa tilassa on ollut MTV, jonka tes päättyi jo lokakuun lopussa. Siellä työtaistelutoimiin ei toistaiseksi ole ryhdytty.

JOURNALISTILIITTO NEUVOTTELEE syksyn ja talven aikana lähes kaikilla sopimusaloillaan.

Muista poiketen av-kääntäjiä koskeva tes sai vuoden jatkoon, sillä Journalistiliitto, Akavan Eri-työsalat ja alan työnantajayritykset eivät irtisanoineet sitä. Osapuolet haluavat lainsäätäjien ensin ratkaisevan, voisiko palkansaajan kaltaisessa asemassa olevien freelancereiden palkkiosta sopia työehtosopimuksella.

Ennen joulua käynnistyvät vielä lehdistön ja kustannustoimittajien neuvottelut. ●

Lisätietoja neuvotteluista: journalistiliitto.fi/tes-neuvottelut

POHJOIS-SUOMEN JOURNALISTIT PUDOTTI "SANOMALEHTIMIEHET" NIMESTÄÄN

Pohjois-Suomen Sanomalehtimiesyhdistys (PSSY) on päättänyt muuttaa nimensä Pohjois-Suomen Journalisteiksi (PoJo). Uusi nimi otetaan käyttöön ensi vuoden alusta lähtien.

Yhdistys perustelee nimen vaihtamista sillä, että uusi kuvaa paremmin sen edustamaa ammattilaisten joukkoa. "Perinteisen printtimedian lisäksi jäsenemme työskentelevät laajasti niin journalismin kuin viestinnän tehtävissä eri medioissa", yhdistyksen tiedotteessa sanotaan.

Journalistiliitolla on 17 jäsenyhdistystä. Suuri osa entisistä "sanomalehtimiesyhdistyksistä" on jo muuttanut nimensä. Pohjois-Suomen Journalistien nimenmuutoksen jälkeen niitä on jäljellä kolme.

Liitto itse muutti nimensä Suomen Sanomalehtimiesten Liitosta Journalistiliitoksi vuoden 1993 alussa.

Marja Honkonen

LIITTO VARAUTUU JÄLLEEN TAPPIOIHIN

Journalistiliitto varautuu tekemään ensi vuonna noin 480000 euroa tappiota. Liiton talousarviossa vuodelle 2020 jäsenmaksutulojen arvioidaan hieman laskevan. Niitä odotetaan kertyvän 2,89 miljoonaa euroa, mikä on noin 32000 euroa kuluva vuotta vähemmän.

Kulujen liitto arvioi kasvavan 67000 euroa. Niitä on tulossa lisää muun muassa lehdistön tes-neuvottelukierroksesta, *Journalistin* julkaisujärjestelmän päivityksestä sekä jäsenkorttien uusimisesta. Lisäksi liitto valmistautuu satavuotisjuhliinsa 2021.

Journalistiliitto on varautunut tappioihin jo useana vuonna. Sen sijoitusten odotuksia paremmat tuotot ovat kuitenkin kääntäneet talouden plussalle joka kerta.

Valtuusto käsittelee ensi vuoden toimintaa kokouksessaan 12.–13.12. Helsingissä.

Marja Honkonen

JSN SAI UUSIA TOIMITTAJAJÄSENIÄ KALEVASTA, TIEDE-LEHDESTÄ JA HÄMEEN SANOMISTA

Julkisen sanan neuvoston jäseniksi on valittu kolme uutta median edustajaa. Ensi vuoden alussa neuvoston varsinaisina jäseninä aloittavat *Kalevan* vastaava päätoimittaja **Kyösti Karvonen**, *Tiede*-lehden päätoimittaja **Jukka Ruukki** ja *Hämeen Sanomien*

toimitussihteeri **Riikka Mäntyneva**.

Heidän varajäsenikseen valittiin *Keskipohjanmaan* päätoimittaja **Tiina Ojutkangas**, *Avun* ja *Mondon* päätoimittaja **Marja Aarnipuro** sekä dokumentintekijä, freelancer **Niko Nurminen**.

Neuvostoon kuuluu puheenjohtaja, kahdeksan median edustajaa ja viisi yleisen edustajaa. JSN:n kannatusyhdistys valitsee jäsenet, joiden kausi on kolme vuotta.

Marja Honkonen

Jospa lukija ei olekaan ensisijaisesti kuluttaja?

ANNUKKA: Terve, mitä kuuluu? Arvaa mitä olen viime aikoina miettinyt.

ELINA: Nyt pistit kyllä pahan. Ehkä kansainvälisiä raaka-ainemarkkinoita?

A: Niitäkin, sillä Chicago Mercantile Exchangeen tulee ensi vuonna cheddarjuustofutuuureja! Enemmän olen kyllä miettinyt journalismin ihmiskuvaa. Minkälainen se sinun mielestäsi on? Minusta ensisijaisesti kuluttaja.

E: Hmm, kiinnostavaa. Tarkoitatko näitä loputtomia viikonloppumatka-kohdevinkkejä, "nämä kirjat kuuluu lukea" -listauksia ja näin järjestät kotisi -ehdotuksia, joita on nykyisin myös uutismediassa, jopa Ylellä?

A: Jep. Journalismin ihmiskuva on tasan sama kuin niiden, jotka yrittävät myydä meille tuota kaikkea. Onkohan se aina ollut?

E: On se muuttunut. Suomalaisen journalismin ihmiskuva oli viime vuosittain hallintoalamainen, jota viisaan journalistin piti valistaa. Nyt hallintoalamaisesta on tullut kuluttaja. Tämä ihmiskäsitys ohjaa mediaa monin tavoin. Markkinoiden pyhiin tehtävä on tyydyttää kuluttaja-yksilön vaistonvaraisimpia tarpeita, joten on loogista keskittyä tekemään juttuja, joita klikataan.

A: Ei ihme, että resursseja siirtyy journalismista viestintään. *Vihreän Langan* viimeinen numero ilmestyy näinä päivinä, koska puolue arvioi toteuttavansa tavoitteitaan paremmin viestinnän kuin journalismin keinoin. Moni journalisti on siirtynyt tekemään viestintää tai ainakin viestinnällisiä sisältöjä. Niin minäkin osittain. Organisaation viestinnällisiin tarpeisiin tehty sisältö voi joskus olla journalistisempi jopa kunnianhimoisempaa kuin se varsinkin journalismi.

E: Niinpä – muiden alojen yritykset ovat alkaneet ajatella, että ihmisiä ei kiinnostakaan vain tuote tai palvelu,

vaan että yrityksellä on muitakin tavoitteita kuin voitto. Vaikka oikeudenmukainen yhteiskunta tai ilmastosuojelu.

A: Just tämä! Ehkä mediankin kannattaisi muokata ihmiskuvaansa. Jospa lukija ei olekaan ensisijaisesti kuluttaja? Pitääkö se todella omia tuntemuksiaan tärkeimpinä? Hakeeko lukija jokaisesta kirjoituksesta välitöntä hyötyä tai tyydytystä?

E: Hyviä kysymyksiä. Hallintoalamaisuus saa jäädä historiaan, mutta mitä jos journalismia ei tehtäisikään kuluttajalle vaan aktiiviselle, fiksulle kansalaiselle, joka toimii osana yhteiskuntaa? Millaista journalismia tämä tuottaisi?

A: Tykkään kansalaisista. Niillä on oikeuksia, valtaa ja vastuuta. Mutta voisiko kansalaisuus tuottaa rahaa? Voisiko tällainen ihmiskuva olla kannattavan journalismin pohja?

E: No niin, ehkä vielä parempi kysymys. On hyvä syy perustaa liiketoimintastrategia yleisöön, joka haluaa tuotua ja pöyristyä tai identifioitua "nyt puhuu"-henkilöön. Liiketoiminnallisesti se on kai parasta, mitä journalismin myymisessä toistaiseksi on keksitty.

A: Toisaalta sanoit juuri, että muiden alojen yritykset pyrkivät olemaan yhä yhteiskunnallisempia. Kuluttamiseen ja minään keskittyminen alkaa olla vanhanaikaista.

E: Onkohan näin? Haluammeko vain kokea hurskasta tyydytystä siitä, että firmat ovat niin sanotusti vastuullisia, mutta emme kuitenkaan halua maksaa vakavasta, ehkä vähän tylsästäkin journalismista. Tartutaan välittömään tyydytykseen ja ollaan täysillä kuluttajia?

A: Jolloin median ainut mahdollisuus saattaa olla kuluttajalähtöinen bisnesmalli.

E: Voi ei. Olispa vielä 1980-luku ja vakavaa ja tylsää.

A: Tulikin heti Tampereen yo-talo mieleen. ●

KUVA: MEERI UTTI

Karri Kannala, 31

- Etelä-Suomen Median paikallisjohtaja vuodesta 2018 ja Helsingin Uutisten päätoimittaja heinäkuusta 2019 alkaen.
- Toiminut koko uransa Etelä-Suomen Mediassa (ent. Suomen Lehtiyhtymä).
- Aloitti toimittajana kirjoittamalla urheilujuttuja Nastola-Lehteen ja Etelä-Suomen Sanomiin.
- Toimittajana Päijät-Hämeen Viikkouutisissa 2007. Siirtyi Seinäjoen Sanomien toimittajaksi 2008 ja siellä edelleen myyntipäälliköksi ja vt. kustannusjohtajaksi 2010–2011.
- Imatralaisen ja Lappeenrannan uutisten päätoimittaja ja kustannusjohtaja 2011–2015.
- Lehtiryhmän johtaja ja päätoimittaja, Tamperelainen, Turkulainen, Lappeenrannan Uutiset ja Imatralainen 2015–2018.

Autoilua puolustavia ja maahanmuuttoa vastustavia toimittajia on liian vähän, **Karri Kannala**

Helsingin Uutisten päätoimittajalla on voimakkaita mielipiteitä, mutta usein hän jättää ne kertomatta.

Manu Marttinen, teksti ● Juuso Westerlund, kuva

Olet sielultasi enemmän talous- ja myyntimies kuin journalisti.

Kyllä minä pohjimmiltani olen journalisti. Intohimo uutisiin ajoi minut alalle. Liiketoiminta on mielenkiintoinen lisä ja uusi intohimon kohde.

Etenit Seinäjoen Sanomien toimittajasta vt. kustannusjohtajaksi 22-vuotiaana. Se onnistuu, kun luottaa itseensä ja tuntee oikeat ihmiset.

Onneksi uskalsin avata suuni, mutta mukana oli myös tuuria. Olin oikeassa paikassa otolliseen aikaan. Firma räätälöi minulle lehtiakatemian koulutusohjelmaksi ja pääsin tutustumaan mediatalon tulonmuodostukseen. Se veti mukanaan.

Pystyt edelleen kirjoittamaan kuusi verkkojuttua tunnissa, kuten ohjeistit alaisiasi aikoinaan tekemään.

Jos kyse on verkkosähkeestä, kuten aikanaan oli, niin kyllä. Ainoa ongelma on se, että minulla on liian vähän aikaa kirjoittamiseen.

Ohjenuorasi journalistien johtamisessa on "enemmän on enemmän".

Ei ole. Pikemminkin niin, että tehdään laadukkaasti niin paljon kuin työajan puitteissa ehtii.

Etelä-Suomen Median lehdissä juttuja tehdään päiväkohtaisen kiintiön mukaisesti.

Ei pidä paikkaansa. Seuraamme kyllä juttumääriä. Ne vaihtelevat ja riippuvat lehdestä ja toimittajasta. Esimerkiksi kaupunkilehdessä yksi geometriaan taitettu uutisjuttu per päivä on minimimitavoite. Seitsenpäiväisessä sanomalehdessä tilanne on toinen – juttutyyprien ja tarpeen vaihdellessa.

Olet räväköistä mielipiteistään tunnetun ex-päätoimittaja Antti-Pekka Pietilän oppipoika. Toivot, että etenet urallasi samalla tyylillä – mutta ilman potkuja.

Olen oppinut AP:lta tosi paljon, mutta kyllä minä etenen ja teen asiat ihan omalla tavallani. AP on nyt viriili eläkeläinen, ja kyllä minäkin haluan päästä terveenä eläkkeelle.

Tulit media-alalle, koska haluat paitsi vaikuttaa myös tienata hyvin.

Tulin oikeasti alalle sen takia, että halusin nastolalaisena

pikkupoikana urheiluselostajaksi. Antero Mertaranta asui ja asuu siellä. Sen takia urheilujournalismi kiinnosti. Olin kova penkkiurheilija silloin.

Tienaat viisi kertaa vähemmän kuin HS:n päätoimittaja. HS:n ja HU:n päätoimittajien välinen tuloero on kohtuuton.

Enpä ole vertaillut meidän verotietoja, ja pidän katseen jatkossakin omassa pallossa. Olen sitä mieltä, että Kaius on palkkansa ansainnut, mutta verotuksen progressiota voisi kyllä loiventaa.

Olet kirjoittanut kolumneja esimerkiksi "suvakeista" ja "mamujen hyysäämisestä". Vahvojen poliittisten mielipiteiden piilossa pitämiselle ei ole mitään syytä.

Mielipiteitä minulla kyllä on, mutta usein jätän ne myös kertomatta. Kolumneja olen kirjoittanut lähemmäs tuhat, joten aiheita on laidasta laitaan.

Hyvässä pääkirjoituksessa vahva mielipide on tärkeämpi kuin hyvät perustelut.

Olen faktan ja perusteluiden suuri kannattaja. Ehkä sen takia minä tai päätoimittamani lehti ei ole saanut koskaan yhtään langettavaa. Pitää kuitenkin uskaltaa herättää keskustelua.

Autoilua puolustavia ja maahanmuuttoa vastustavia toimittajia on nykyään aivan liian vähän.

Toivoisin ylipäättään monipuolisempaa keskustelua ilman, että kirjoittaja ja kommentoija leimataan heti jonkin ryhmän kannattajaksi tai vastustajaksi.

Alaistesi mukaan olet johdonmukainen ja reilu, mutta vaativa pomo, jonka alaisuudesta heikot ja herkemmät poistuvat ennen pitkää.

Johdonmukainen ja reilu pyrin olemaan, mutta tunnistan useamman tapauksen, jossa herkempi toimittaja tai myyjä on kehittynyt merkittävästi ja tekee meillä nyt hyvää työtä.

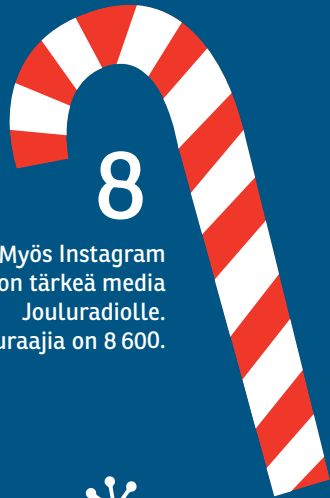
Kaupunkilehtien päätoimittajat valitsivat sinut marraskuussa Vuoden päätoimittajaksi. Jo oli aikakin.

Palkinto tuli yllätyksenä. Oli ehkä vähän jännä vuosi saada se, koska olen ollut vasta heinäkuusta alkaen taas päätoimittajana. Aiemmin on kuitenkin ollut ihan kokonaisia päätoimittajavuosia. ●

Jouluradio on brändi ja mielentila

Kauppakeskus Redistä käsin toimivasta Jouluradiosta on kasvanut monikanavainen radiobrändi. Joululauluja kuunnellaan ympäri vuoden, kertoo toimituspäällikkö Riitta Kalliorinne.

Manu Haapalainen, teksti • Johanna Sarajärvi, grafiikka

8

Myös Instagram on tärkeä media Jouluradiolle. Seuraajia on 8 600.

15

Joulu on mielentila. "Läpi vuoden mietin tapoja katsoa maailmaa joulumusiikan näkökulmasta. Koko ajan täytyy kilpailussa pysyä keksiä uutta. Joka vuosi."

9

Toimitus sijaitsee kauppakeskus Redissä hyvin monikulttuurisessa ja urbaanissa ympäristössä. Ihmiset huomioivat toimituksen ohi kävellessään ympäri vuoden. "Tila on meille uusi mediapinta, salaovela mainospaikka."

1

Jouluradiolla on yksi FM-kanava ja kymmenen eri nettikanavaa.

10

Sisältö: Vain ja ainoastaan joulumusiikki.

23

Whamin *Last Christmas* on soinnut Jouluradion pääkanavalla kuluneen vuoden aikana 153 kertaa.

5

Uuden *Hoosianna*-version julkistus ensimmäisenä adventtina on jokavuotinen kohokohta ja sesongin startti. Tänä vuonna *Hoosiannan* teki rap-artisti **PastoriPike**.

21

Jouluradion pääkanavan soitetuimmat joululaulut vuonna 2019:

1. Leevi and the Leavings: Jossain on kai vielä joulu
2. Vesa-Matti Loiri: Sydämeeni joulun teen
3. Samuli Edelman: Maa on niin kaunis
4. Katri Helena: Joulumaa
5. Laila Kinnunen: Petteri Punakuono

13

Kanava järjestää keskiviikkoisin Redissä joulukaraokeiltoja.

2

FM-kuuluvuusalueella on 4,3 miljoonaa ihmistä.

16

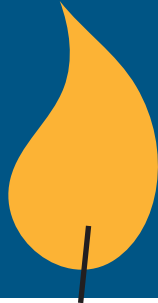
Netissä Jouluradio soi läpi vuoden. "Joskus kesällä lähetys on katkennut tekniikan pettäessä. Ei mene tuntiakaan, kun tulee kesämökiltä saunanlämmittäjiltä viestiä, että on ollut puhe, että soitatte sitä joulumusiikkia, miksi ei soi."

20

Erikoisuuksia: Omat netti-kanavat, Jazzjoulu, Indiejoulu, ruotsinkielinen Julradion, "etkotyypisempi" Pikkujoulu-radio ja Rouhea joulu.

Menossa on Jouluradion 17. vuosi

3

Riitta Kalliorinne, joulumuori ja toimituspäällikkö, on ainoa ympäri-vuotinen työntekijä. Nyt sesonki-aikana porukkaan kuuluu kymmen-kunta työntekijää. Tiimi on tänä vuonna nuori, keski-ikä on alle 30 vuotta.

Kuva: Antti Rintala

6

Tämän vuoden lähetysten teema on monikulttuurisuus. "Kaikissa sisällöissä yritetään huomioida nykysuomea ja maailmaa, meillä on aiempaa enemmän soitossa muun maailmankin joulumusiikkia. Koitamme laajentaa joulu-musiikkisivistystä."

19

Tavoite: Maailman-laajuinen, kaikkialla kuunneltava jouluradio.

12

Jouluradio järjesti vuonna 2015 Joulureivit Tavastialla.

14

Tämän vuoden uutuuksiin kuului jo syyskuun alussa vietetty Jouluradion puurojuhla. "Meillä oli siellä sairaan hyvä livebändi. Joulu tuli musiikin kautta sydämeen jo silloin."

17

Kilpailijoita Jouluradiolla ei ole. "Jokaisella itseään kunnioittavalla radiokanavalla on toki netissä jouluradio. Sen tiukempi meidän brändi on: Olemme aito ja alkuperäinen jouluradio."

Soittolistojen erikoisuuksia:

22

- Marco Hietala: Varpunen jouluaamuna
- Kanye West: Christmas in Harlem
- Billy Idol: Yellin' At The Xmas Tree
- Sakari Kukko: Ja neitsyt pikku poijuttansa
- The Smiths: Please Please Please Let Me Get What I Want

11

Alkuvuosina kanavilla oli myös toimitettua sisältöä, esimerkiksi rosollireseptejä ja muuta jouluisia. "Se ei oikein toiminut, sellaista on kaikilla. Toimitettua sisältöä on enää netissä ja Facebookissa."

7

113 000 Facebook-seuraajaa. Hoosianna julkistettiin fb-livessä. "Facebook on tosi iso media meille", Riitta Kalliorinne sanoo.

18

Rahoitus tulee seurakunnilta ympäri Suomen. Kanavalla on 27 lähetintä ympäri Suomen - seurakunnat maksavat niistä maksukykynsä mukaan.

24

FM-lähetykset loppuvat loppiaisena.

Yle Särmin toimituksessa puhutaan neljää eri kieltä ja tv-lähetykset tekstitetään suomeksi. Mitään ei jää sanomatta, vaikka perinteiseen kieleen on jatkuvasti muotoiltava uusia sanoja. "Keskustelemme paljon sanoista ja ilmaisuista. Että miten esimerkiksi biodiversiteetti kääntyy koltansaameksi", Sara Wesslin sanoo.

VÄHEMMISTÖKIELINEN MEDIA

Koltansaame oli katoamassa. Sitten Sara Wesslin alkoi kirjoittaa sillä uutisia. Journalisti tapasi Inarissa BBC:n maailman vaikutusvaltaisimpien naisten listan ainoan Suomen kansalaisen. ➔

Tommy Pohjola, teksti • Otto Ponto, kuvat

Tiörv, tä'st'lie Yle Oddáz nuorttsäämas!"
Tässä uutiset koltasaameksi.

On marraskuinen keskiviikko ja Yle Sápmín tv-uutisten pääaiheena on kansainvälinen lapsen oikeuksien päivä. Juttu kertoo, miten tärkeitä tasa-arvoiset palvelut ovat varsinkin lapsille.

"Täällä on oma suku ja täällä saa puhua omaa kieltä", Saamelaisen lastenkulttuurikeskuksen toiminnanjohtaja **Petra Biret Magga-Vars** sanoo lopuksi haastattelun tehneelle toimittajalle **Linnea Rasmukselle**.

Toisessa jutussa uutisankkuri **Sara Wesslin** selostaa ensi-iltaan tulevan *Frozen II* -elokuvan tapahtumia. Elokuva on saamelaisille tapaus.

"Elokvassa näyttelee esimerkiksi laulaja **Mari Boine**. *Frozen II* on ensimmäinen pohjoissaameksi dubattu Disney-elokuva."

Lopuksi tulee ikävä uutinen. Paikallislehti *Enontekiön Sanomat* vähentää ilmestymiskertojaan. Viikkolehti ilmestyy ensi vuonna enää kahden viikon välein.

"*Enontekiön Sanomat* ja *Luoteis-Lappi*-lehti menettävät kumpikin yhden työntekijän", Wesslin kertoo katsojille.

Äänessä on yksi maailman sadasta innoittavimmasta ja vaikutusvaltaisimmasta naisesta.

UUTISANKKURI SARA WESSLIN, 28, valittiin lokakuussa Britannian yleisradioyhtiö BBC:n vuosittain julkaistavalle maailman vaikutusvaltaisimpien naisten listalle. Tänä vuonna listalle poimitiin tulevaisuuden kannalta kiinnostavia nimiä.

Muita Suomen kansalaisia listalla ei ole, mutta eräs **Greta Thunberg** on.

Koltansaameksi uutistöitä tekee maailmassa vain yksi toinen toimittaja, Wesslinin kollega **Erkki Gauriloff**. Wesslin on ollut mukana rakentamassa Ylen saamenkielisiä uutisia seitsemän vuotta ja myös nähnyt, miten vuonna 2013 perustetun *Yle Oddasatin* arvostus on noussut Ylellä, Suomessa ja maailmalla.

"Uutisia riittää. Tuntuu, että arktinen alue on yhä useammin otsikoissa", hän sanoo.

Uutisankkurin ja toimittajan arki on hengästyttävää. Tänä ja huomenna Wesslin on koltansaamenkielisen uutislähetysten kasvot ja ääni, toisena päivänä nettitoimittaja, sitten tv-reportteri. Radioonkin pitäisi ehtiä.

Ulkopuolinen kiinnostaa huomiota etäisyyksiin. Ylen toimitus sijaitsee Inarissa. Wesslin kertoo juttukeikastaan koltasaamelaisien asuttamisjuhlaan Sevettijärvellä. Keikka vaati kolme tuntia autoilua – aivan tavallinen keikkamatka toimittajalle Lapissa.

Sara Wesslinin saama huomionosoituskin liittyy Sevettijärven juttukeikkaan.

"BBC:n toimittaja oli myös tekemässä juttua ja haastatteli siten minuakin. Kerroin työstäni. Jonkin ajan kuluttua hän soitti perään ja lähetti tekstin, jota vähän korjailin. Eräänä aamuna töissä huomasin omat kasvoni tietokoneen ruudulla. Se yllätti. Ja siitä alkoi sitten hauska pieni hässäkkä."

Wesslinistä ja hänen työstään kiinnostuneita toimittajia tuli haastattelupyynnöineen ovista ja ikkunoista, lähinnä kuitenkin puhelimesta, sillä Inariin on jo Rovaniemeltä pitkä matka.

Wesslin itse sanoo, että BBC:n tunnustus lämmittää, mutta

lähimpänä sydäntä on jokapäiväinen työ.

"Tykkään ihan hirveästi tehdä monipuolisesti hommia. Minulle ehkä kaikkein läheisintä on tavata saamelaisia ihmisiä ja nostaa esiin heille tärkeitä asioita."

SAAMELAISIA JA KOKO Lappia koskevia isoja uutisia on ollut tänä syksynä paljon. Lokakuussa Yle Sápmia työllistivät saamelaiskäräjien vaalit. Toimitus teki uutisten lisäksi vaalikoneita ja juonsi vaalikeskustelua.

Marraskuussa otsikoihin pääsi hallituksen iltakoulun linjaus, jonka mukaan totuus- ja sovintokomitean asettaminen on enintään lähempänä. Saamelaisten totuus- ja sovintokomission tavoitteena on käydä läpi historian tapahtumat ja oppia niistä.

"Uskon, että teemme aiheesta vielä paljon juttuja", Wesslin sanoo.

Torstaina 21. marraskuuta, päivää sen jälkeen kun *Journalisti* vierailee Yle Sápmín toimituksessa, tulee lisää uutisoitavaa. Vihreiden kansanedustaja, näyttelijä **Pirkka-Pekka Petelius** pyytää anteeksi sketsejä, joissa esiintyivät rasistisesti kuvatut saamelaislahmot Naima-Aslak ja Soikhiapä.

Yle Sápmín tv-uutislähetyksessä Petelius on ykkösaiehe.

Anteeksipyyntö on Wesslinin mielestä kunnioitettava teko.

"Se, että ihminen ylipäänsä myöntää toimineensa aikoinaan väärin ja pyytää anteeksi, vaatii paljon pohdintaa ja itsetutkiskelua. Nyt oli aika pyytää anteeksi ja Suomessa varmasti keskustelu jatkuu. Anteeksipyyntöni myötä monen vähemmistön pilkka sai myös kasvot. Vähemmistöjä koskevat sketsit ovat nousseet aika-ajoin puheeksi ja moni omassa ystäväpiirissä on kärsinyt niiden takia", hän sanoo.

Arkistojen aarteita tai aivopieruja voi yhä ihmetellä netissä. Yle ei aio poistaa Elävästä arkistosta ohjelmia, vaikka niitä ei enää nykypäivänä tehtäisi.

ENNEN JUONTOVUOROAN Sara Wesslin istuu muutaman nurkan takana meikkauspaikalla kirkkaissa valoissa. Huone on pieni mutta tarkoituksenmukainen toimituksessa, joka valmistui maaliskuussa. Sitä ennen Yle Sápmi toimi vuosia väistötiloissa. Nyt toimitus on moderni ja osoite Inarin keskustassa.

Yle Sápmi on yksi Yleisradion 25 paikkakunnalla toimivista toimituksista. Se on yhtiön ydintä ja se näkyy ja kuuluu myös maailmalla. Inarissa koostettava valtakunnallinen tv-uutislähetys on vain osa Yle Sápmín uutistarjontaa. Se palvelee myös saamelaisalueen ulkopuolella asuvia saamelaisia ja muita saamelaisasioista kiinnostuneita, sillä se tekstitetään suomeksi.

Yle lähettää myös suomeksi ja ruotsiksi tekstitettyä *Oddasat*-uutislähetystä, jonka Ruotsin, Norjan ja Suomen yleisradioyhtiöt tekevät yhdessä.

Ilman Yle Sápmia Suomessa tuskin olisi päivittäin laadukasta saamenkielistä journalismia ainakaan radiossa ja tv:ssä. Yle haluaa pitää kiinni Lapista ja saamelaisten asioista kertovasta uutistoimituksestaan. Ensi vuodeksi toimintaan ei ole tiedossa lisää rahaa, mutta ei sitä olla vähentämässäkään.

"Olemme todella tärkeitä", **Maiju Saijets** sanoo ja jatkaa:

"Ilman meitä saamelainen mediamailma olisi melko pieni ja kapea. Me olemme saamenkielisille mediaosaajille myös merkittävä työnantaja. Tämä on paikka, josta ponnistaa, jos haluaa ponnistaa."

**Vähemmistöjä
koskevat sketsit
ovat nousseet aika-ajoin
puheeksi ja moni omassa
ystäväpiirissä on kärsinyt
niiden takia.**

Sara Wesslin, Yle Sápmin toimittaja

Yle Sápmin toimitus muutti vuoden alussa uusiin toimitiloihin Inarin keskustassa. Nykyisin toimituksessa on myös oma nurkkauksensa, jossa uutisankkurit voivat meikata lähetystä varten.

Sara Wesslin tekee töitä niin uutisankkurina, tv-toimittajana kuin verkko- ja radiotoimittajana. Uutislähetykset juonnetaan vuoroviikoin eri saamen kielillä – sen mukaan kuka juontajista on töissä.

Wesslin nollaa työajatukset kotimatalla Ivaloon. "Työn on työtä, kotona tehdään sitten muuta", hän sanoo.

Maiju Saijets on Sara Wesslinin pomo, saameksi *hoavda*.

"Oikein lyhyesti sanottuna olen saamenkielisen toiminnan **Jouko Jokinen**", hän sanoo viitaten Ylen uutis- ja ajankohtais-toiminnan johtajaan.

Saijets istuu Inarin-toimituksessa työhuoneen sohvalla ja puristaa ison lohen muotoista pehmolelua. Hänen oma työpisteensä on toisaalla, siivouskomerossa. Siellä ei voi oleskella liian kauan, sillä haju on kuulemma pistävä. Mutta silloin kun voi, komerossa saa olla rauhassa – ja se ei ole sama asia kuin olla piilossa. Saa hoitaa asioita, jotka joka tapauksessa jonkun on hoidettava.

Toisaalta Saijets liikkuu työssään paljon, toimituksessa ja sidosryhmätapaamisissa toimituksen ulkopuolella. Pian käy ilmi, kuinka paljon pomokin arvostaa työtään, koko toimitustaan ja Sara Wessliniä.

"Parasta Sarassa on kekseliäisyys ja kokeilunhalu. Hän on aika rohkea miettimään aiheissa aina oman kielen ja kulttuurin parasta. Mitä ilmeisemmin hän tykkää työstään, kun sitä jaksaa tehdä. Hän haluaa jatkuvasti oppia uutta ja sehän on hienoa näin esimiehenkin kannalta", Saijets sanoo.

Yle Sápmissa saamenkielen taito on aivan keskeistä. Työvuoroista huolehtivalle se on haaste.

"On ihan muutamia ihmisiä, joita voimme kysyä paikkaajiksi, kun tarve on. Muutamia entisiä kesätoimittajia ja friikkuja", Saijets kertoo.

Toimituksessa puhutaan neljää eri kieltä. Uutislähetykset juonnetaan vuoroviikoin eri saamen kielillä eli pohjoissaameksi, inarinsaameksi ja koltansaameksi – ja myös sen mukaan, kuka silloin on töissä.

"Omasta mielestäni emme tee tietoisesti kielivalintaa, vaan jokainen juontaja lukee uutiset omalla kielellään", Sara Wesslin kertoo.

"Ei tietysti voi odottaa, että saamenkielinen katsoja ymmärtää ristiin kaikkia kieliä. On paljon kiinni katsojan ja kuulijan

kielitaidosta, onko tottunut kuulemaan toista saamen kieltä. Siksi meillä on tekstitykset. Monet kyllä tänä päivänä ymmärtävät toista, sillä saamen kielissä on samanlainen pohja."

KOLTANSAAMEA PUHUU äidinkielenään enää noin 320 henkilöä. Kieli on vakavasti uhanalainen. Norjasta se on jo kadonnut.

"On hienoa, että pieni vähemmistökulttuuri pystyy nousemaan tällä tavalla esille. Ei ole itsestään selvää, että kieleemme on yhä elossa. Se on tosi iso asia", Sara Wesslin sanoo.

Millä tavalla Wesslin on aktiivisesti edesauttanut saamen kielen elvyttämistä Suomessa?

Laajaa huomiota herätti kommenttikirjoitus saamen kielenhuollon rahoituksesta. Wesslin kertoi, kuinka ylimmät viranomaisetkaan eivät ymmärtäneet, kuinka vakavasta asiasta oli kyse, kun rahoitus oli katkolla. Wesslinin vaikutusvaltaa on siis se, että hän näkyy ja kuuluu koltansaameksi. Puhuu ja kirjoittaa.

Wesslin ei ryhtynyt sattumalta toimittajaksi. Lukiossa Ivalossa hän pohti, mitä voi ja haluaa tulevaisuudessa tehdä. Suunta kävi Tornioon ammattikorkeakouluun.

Koltansaamen opinnot Wesslin aloitti lukioaikana. Ammattikorkeakoulussa kiinnostus omaan kieleen vahvistui.

Nykyään kielenopetusta voisi saada yliopistossa esimerkiksi Oulussa. Siellä uhanalaisen koltansaamen kielen voi valita pääaineeksi ensi syksynä.

"Joskus olen miettinyt, että olisi kiva saada jokin todistus kielitaidosta, mutta jatko-opinnot ovat tyssänneet arkeen. Haluan tehdä töitä eikä muuhun oikein ole aikaa. Kieli kehittyy joka päivä ja viikko. Minulla on hyvät työkaverit ja heidän kanssaan mietimme sanoja ja sanontoja", Wesslin sanoo.

Wesslin on kasvanut lähestulkoon suomenkielisessä ympäristössä. Päiväkodissa ja koulussa puhuttiin suomea.

"Myös perheessä, ystävien ja suvun kanssa käytettiin suomea. Kunnes sitten opin kaksi saamen kieltä ja asiat muuttuivat. Kielen vaihtaminen toiseen jonkun läheisen kanssa on yllättävän

hankalaa. Siksi olen aika iloinen, että **Olga**-mummoni kanssa vaihdoin kielen ja saan häneltä rohkaisua.”

Olga on tietysti iloinen, kun hän voi puhua omaa kieltään lapsenlapsen kanssa.

”Alkuun oli vaikeaa. Mummo kysyi, että ymmärsinkö, enkä minä osannut muuta sanoa kuin että ymmärrän, mutta en osaa vastata. Nyt sujuu paremmin.”

KOLTANSAAMESSA ON paljon sanoja luonnolle ja kalastukselle, lumelle tietysti, ja yleensä asioille, jotka olivat arkea kauan sitten. Sitä on kirjoitettu vasta 1970-luvulta alkaen.

Nyt pitäisi tietää, miten sanoa koltansaameksi ilmasto, ilmastomuutos, ilmastokriisi, biodiversiteetti ja kiky niin, että kaikki ymmärtävät. Ilmastokriisi on koltansaameksi *äimmōskriis*.

”Kilpailukykysojimus on kauhea sanahirviö. Ehkä jotenkin näin: *keāsttoddusuāppmōš*”, Sara Wesslin sanoo.

Uusia sanoja pohtiessa on ymmärrettävä ensin itse, mistä käsitteessä on kyse.

”Saan paljon apua saamenkielisistä keskusteluryhmistä vaikkapa Facebookissa. Joskus on kiire, mutta silloinkin asiat on osattava ilmaista ymmärrettävästi. Usein kysyn kollegoilta tai muilta tutuilta, että toimiiko tämä tai tuo sana ja lause.”

Kehittyvän kielen sanat ja ilmaisut hyväksyy virallisesti saamelaiskäräjien kielineuvosto.

Sosiaalinen media on Wesslinille samankaltainen työväline kuin kelle tahansa toimittajalle.

”Saan sieltä vinkkejä ja löydän haastateltavia. Tavallisia ihmisiä ja asiantuntijoita.”

YLE SÄPMIN TOIMITUKSEN kello ei ole kolmeakaan, kun Inarissa iltpäivä tummuu. Lähtöksen jälkeen työajatukset haihtuvat taivaalle kotimatalla. Wesslin ajaa kotiinsa Ivaloon vajaassa puolessa tunnissa.

Wesslin on jo tehnyt pitkän matkan, oppinut ja vahvistanut omalla esimerkillään koltansaamen kieltä, vaikkei ehkä maantieteellisesti olekaan päätenyt kotiseutuaan kauemmaksi.

”Halusin takaisin tänne. Kotini on täällä.” ●

Yle Sápmi

- Yle Sápmi on osa uutis- ja ajankohtaistoimitusta. Toiminta painottuu uutis- ja ajankohtaistoimintaan, mutta toimitus tekee myös lastensisältöjä ja esim. arkisto-ohjelmaa radiossa saamenkielillä.
- Yle Sápmi käyttää toimintaansa vuodessa noin 1,4 miljoonaa euroa.
- Summa on hiukan suurempi 2019 verrattuna vuoteen 2018. Rahoituksen taso säilyy ensi vuonna.
- Muihin pohjoismaihin nähden Yle Sápmi tekee saameksi pienemmällä resursseilla radiota, televisiota ja verkkoa kuin muut.
- Budjettia voi verrata Ruotsin SR saamenradioon, jonka rahoitus on samansuuruinen, mutta SR tuottaa vain radiota ja verkkoa. Ruotsalaisilla on 18 työntekijää. Televisiota Ruotsissa tekee SVT Saame. Meänkielinen toimitus tuottaa sisältöä suurin piirtein samansuuruisella budjetilla kuin Yle Sápmi.
- Norjassa NRK Saamen budjetti on huomattavasti suurempi. Vuonna 2018 NRK:n budjetti oli 84 miljoonaa Norjan kruunua eli 8,4 miljoonaa euroa. Työntekijöitä heillä on noin 90.

Lähde: Maiju Sajjets, Yle Sápmi

Siellä, missä sydän on

Inari on yli tuhannen kilometrin päässä *Journalistin* toimituksesta, Hakaniemen torista ja Helsingin raitiovaunupysäkeistä. Kilometrejä riittää.

Pääkaupunkiseudulla Nuuksion kansallispuiston väljyyteen tottuneesta tuntuu, että vasta Inarissa joka puolella on rauhallista luontoa. On hiljaista ja silmän kantomattiin isoa, kaunista metsää. Valkeasta lumipeitosta huolimatta marraskuussa täälläkin on pimeää.

Ylhäällä Inarissa – Vai onko tämä alhaalla jossain polvitaiepeessa tai jopa nilkassa? Kysykää australialaisilta, he näkevät maapallon toisin kuin me – on edes käytävä ja tavattava täällä asuvia ihmisiä. Tieto lisää ymmärrystä. Päivässä on mahdotonta ymmärtää ja nähdä kaikki se, mikä saamelaisiin liittyy.

Identiteetti on tietysti vakava asia. Se voi liittyä sparaan, usein johonkin aivan muuhun. Joskus se hymyilyttää ja vähän jopa naurattaa. Miettikääpä: minä, ”hurri” Helsingistä, Inarissa Lehtolantiella haastattelemassa toista maailman kahdesta kolttasaa-melaisesta toimittajasta.

Saamelaiset ovat Euroopan ainoa alkupe-räiskansa. Saamelaiset asuvat Skandinaviasa sekä Kuolan niemimaalla neljän valtion alueella: Suomen, Ruotsin, Norjan ja Venäjän. Ja myös Helsingissä, missä on suuri ja aktiivinen saamelaisyhteisö.

Saamen kielillä on vuodesta 1992 asti ollut Suomessa virallinen asema saamelaisten kotiseutualueella eli Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnissa sekä Sodankylän pohjoisosassa. Se tarkoittaa, että saamelaisilla on oikeus asioida äidinkielellään virastoissa ja sairaalassa.

Ulkona kotikaupunkini kadulla ratikat, tai siis *spårvagnarna*, kolisevat. Helsingissä lähes kaikkialle on lyhyt matka. Finlands-svenskar får många slags service på eget modersmål. Voiko samaa sanoa saamelaisista?

Arvostuksesta varmaan voi, oman kielisistä palveluista ja välimatkoista ei ehkä niinkään. Aikaisemmin saamelaisia on sorrettu paljonkin ja tutkimusten mukaan heillä voisi mennä paremmin, kuten **Kukka Rannan** ja **Jaana Kannisen** tuoreesta kirjasta *Vastatuuleen – Saamen kansan pakko-suomalaistamisesta* voi lukea. Siinä Utsjoen kunnanlääkäri **Issát-Ovllá Heidi** huomauttaa, että saamelaisissa mielenterveyspalveluissa ”täytyy ottaa huomioon historialliset traumat, sillä masentunut ihminen ei jaksa ensin alkaa opettaa terapeuttiaan.”

Tommy Pohjola

Pienentyneet palkkiot, oikeuksien luovuttaminen ja vähentyneet työt ajavat freekuvaajia ahtaalle. Kuvaajia huolettaa toimeentulon lisäksi kuvien laatu.

Anna-Sofia Nieminen, teksti • Tuomas Kärkkäinen, kuvitus

Iso aikakauslehti pyysi hiljattain freekuvaaja **Hanna-Kaisa Hämäläistä** keikalle ja tarjosi palkkioksi 200 euroa. Hämäläinen laski, että keikkaan menisi matkoineen ja kuvankäsittelyineen vähintään kuusi tuntia. Tuntihinnaksi jäisi noin 33 euroa, eikä lehti maksaisi edes kilometrikorvauksia.

Hämäläinen kieltäytyi. Palkkiotarjous ei kuitenkaan hänen mukaansa ollut poikkeuksellinen.

Hämäläinen on työskennellyt freelancekuvaajana 19 vuotta ja toiminut useissa luottamustehtävissä, kuten Suomen freelance-journalistien (SFJ) puheenjohtajana. Hänen mukaansa palkkiot ovat paikoin jopa puolittuneet 2010-luvulla, ja alalta on lähtenyt arviolta pari sataa kuvaajaa.

”Jos keikasta tarjotaan alihintaa, alkaa neuvottelu, jossa kuvaaja pohtii, kuinka pulassa minä olen, kuinka paljon tarvitsen

nyt töitä ja kuinka nopeasti kuvauksen pitäisi tekemään”, Hämäläinen kuvailee.

Hän kertoo nopeuttaneensa työskentelyään valtavasti pienentyneiden palkkioiden myötä. Se on esimerkiksi yksinkertaistanut kuvailmaisua.

FREELANCE-KUVAAJIEN puheissa toistuu sama viesti: palkkiot ovat pienentyneet ja yhä useammin lehdet eivät neuvottele vaan sanelevat hinnat.

Helsingin Sanomissa on käytössä hinnasto, jonka mukaan minimikorvaus keikasta on 150 euroa. Ensimmäisestä tunnista saa 100 euroa, mutta seuraavista tunneista vain 50 euroa, myös kuvankäsittelystä, videoiden editoimisesta ja matka-ajasta. Jos matkaan menee yli kuusi tuntia, matka-ajan korvaus on enää 20 euroa tunnilta.

Hinnat eivät ole viime vuosina laskeutuneet, mutta *HS:n* kuvapäällikkö **Markku**

Niskanen kertoo, että palkkioita ei myöskään ole korotettu ainakaan kymmeneen vuoteen.

”Silloinhan freelancereiden käteen jäävä osuus on pienentynyt”, Niskanen toteaa.

Niskanen on työskennellyt aiemmin *Sanoma Lifestylen* kuvajohtajana. Hänen aloitteestaan myös *Sanoman* aikakauslehtiin tuli kuvaushinnasto vuonna 2015.

Hinnaston mukaan reportaasikuvauksista maksetaan 87,50 euroa tunnilta ja studiokuvauksista 112,50 euroa tunnilta. Normaalisti kuvankäsittelystä maksetaan saman verran, mutta erikseen pyydetystä kuvien korjaamisesta 60 euroa tunnilta. Videoiden editoinnin ja matka-ajan tuntihinta on 60 euroa, paitsi matka-ajasta saa kuuden tunnin jälkeen enää 30 euroa tunnilta.

Niskanen arvelee, että hinnaston myötä joidenkin palkkiot pienenevät ja joidenkin kasvoivat. Tähän jut-

tuun haastateltu freelance-kuvaaja kertoo, että hänen kohdallaan palkkiot laskivat vähintään 40 prosenttia.

Niskasen mukaan hinnaston oli tarkoitus tuoda ennustettavuutta kuluihin ja tasata palkkioita, joissa oli isoja vaihteluita lehtien kesken. Hinnasto luotiin sen perusteella, millaisia palkkioita lehdet olivat aiemmin maksaneet.

Sanoma Lifestylen studion esihenkilö **Anna Huovinen** sanoo, että hänen mielestään ei voi puhua hinnastosta, vaan ennemmin suuntaviivoista tai vain yleisen hintatason tiedottamisesta.

”Jokainen lehti päättää itse hintansa ja sopii ne jokaisen kuvaajan kanssa erikseen”, Huovinen sanoo. Pari freelance-kuvaajaa kuitenkin vahvistaa, että AD:t ovat palkkiosta sovittaessa viitanneet hinnastoon.

KESKISUOMALAISESSA ei ole hinnastoa, sanoo lehden kuvatuottaja **Hanna Marjanen**. Hänen mukaansa kahden ensimmäisen tunnin hinta asettuu neuvotteluissa yleensä 125 ja 250 euron välille. Jos tunteja kuluu enemmän, niille sovitaan pienempi lisähinta.

Marjanen kertoo palkkiotason muodostuneen sanomalehtien yleisen freelance-palkkiotason perusteella. Myös freelancereiden hintapyynnöt asettuvat hänen mukaansa yleensä tälle tasolle.

”Olisi freelancerin kannalta tietenkin aina parempi, että hän saisi paremman korvauksen. Mutta tällainen ei yleensä tule hintaneuvotteluissa esiin”, Marjanen sanoo.

Toisaalta jotkut freelance-kuvaajat sanovat, että palkkioista on vaikea puhua, koska se johtaa helposti hankalaan maineeseen. Pelkona on, että keikat loppuvat.

YLLÄ KERROTTUJEN hintatietojen perusteella kuvaajat yltyvät vain harvoin SFJ:n suositushintaan, joka on 97 euroa tunnilta. Ero todellisuuden ja suositusten välillä kasvaa vielä räikeämmäksi, kun huomioidaan tekijänoikeudet.

SFJ:n suositushinnat sisältävät vain oikeuden käyttää kuvaa kerran printtilehdessä ja samassa yhteydessä lehden verkkoversiossa.

Keskisuomalaisen Marjanen kertoo, että hänen mainitsemallaan hinnalla – 125–250 euroa kahdelta tunnilta – ostetaan konserninlaajuinen jatkuva käyttöoikeus kuviin.

Sanoma puolestaan vaatii avustajasopimuksessaan aineiston ensijulkaisu-oikeuden sekä kaikki nykyiset ja tulevat taloudelliset oikeudet, muun muassa edelleenluovutusoikeuden. Kuvaaja ei siis saa myydä ottamiaan kuviaan eteenpäin, mutta lehtitalo saa.

”Minun kohdallani se tarkoittaa vuodessa tuhansien eurojen tulonmenetystä, koska tosi usein käyn sellaisella keikalla, jossa kuvataan vaikka jotain yritystä tai julkisuuden henkilöä, joka haluaisi ostaa kuvia itselleen”, eräs freelance-kuvaaja kertoo.

Helsingin Sanomien Niskasen mukaan kuvia myydään eteenpäin vain harvoin. Myös Sanoma Lifestylen Huovinen kertoo, että

Olen miettinyt, tuleeko suositusta media-alasta sellainen, että sitä tehdään muista syistä kuin elannoksi.

Freelance-kuvaaja

kuvien myyminen eteenpäin ei ole mikään bisnes eikä sitä tehdä kovin aktiivisesti.

Toisin sanoen Sanoma ei tee kuvilla bisnestä, mutta estää silti kuvaajia myymästä kuviaan itse.

Laajoja käyttöoikeuksia sen sijaan hyödynnetään paljon ainakin *Keskisuomalaisessa*.

Kuvatuottaja Marjanen sanoo, että freelance-kuvaukset ovat vähentyneet viime vuosina todella paljon. Suurin syy ovat lehtien yhteistyökuviot.

AMMATTIKUVAAJIEN työtä on myös alettu korvata monin tavoin. Freelance-kuvaaja Hämmäläisen mukaan on ihan tavallista, että

haastateltavilta itseltään pyydetään jutun yhteyteen kuvaa. Lisäksi toimittajat kuvaavat omia juttujaan, usein halvemmalla kuin kuvaajat.

Esimerkiksi kun *HS* ostaa freelance-kuvaajilta joskus kuvia kappalehinnoilla, ensimmäisestä kuvasta maksetaan 150 euroa ja seuraavista 100 euroa. Toimittajilta kuvat ostetaan aina kappalehinnoilla, ja silloin vastaavat summat ovat 100 ja 60 euroa.

14 vuotta freelance-kuvaajana työskennellyt **Johanna Kokkola** toteaa, että ammattikuvaajien pahimmaksi kilpailijaksi on tullut ”riittävän hyvä kuva”, jollaisia melkein kuka tahansa pystyy ottamaan nykyvälineillä. Hän muistuttaa, että am-

mattikuvaaminen on paljon muutakin kuin teknistä osaamista, esimerkiksi taitoa sijoittaa kuva kontekstiin.

Turhautuminen tiukasti konseptoituihin kuviin, laskeneet palkkiot ja avustajasopimusten ehdot ovat johtaneet siihen, että Kokkola tekee koko ajan vähemmän journalismia ja enemmän markkinointiviestintää. Hän kokee, että pääsee yrityspuolella käyttämään omaa ammattitaitoaan paremmin. Lisäksi työstä maksetaan paremmin. Journalismin kilpailuvaltit käyvät vähiin, kun ammattilaiset pohtivat, mistä hankkisivat elantonsa. ●

Kaikki tässä jutussa kerrotut summat ovat arvonlisäverottomia.

A-lehdet polkee hintoja ja vaikennee

Yritin tätä juttua varten saada A-lehdiltä tietoja freelance-kuvaajien palkkioista ja kuvien jälleenmyyntihinnoista. Halussani oli hinnasto, josta kävi ilmi, että A-lehdet maksaa monen muun talon

lailla SFJ:n suosituksia alempia palkkioita.

Pyysin haastattelua A-lehtien kuvapäälliköltä **Timo Villaselta**. Hän suostui, mutta sanoi aikovan ottaa mukaan toisen henkilön. Pian hän pyörsi puheensa: haastatteluja antaa sittenkin toimitusjohtaja **Kaisa Ala-Laurila**.

Lähestyin Ala-Laurilaa. Hän vastasi, että palkkiot ovat yrityksen ja toisen sopijaosapuolen välisiä luottamuksellisia asioita, että A-lehtien hinnastot ja hinnoitteluperiaatteet ovat yrityksen sisäisiä linjauksia ja että kuvien myyntitiedot ovat liikesalaisuuksia.

Kysyin vielä, voisiko Ala-Laurila kommentoida aihetta edes yleisesti, vaikka ei summia kertoisi-kaan. Hän vastasi, ettei kommentoi palkkioita yhtään enempää.

Samaan aikaan A-lehdet sanelee freelancereille

työskentelyn ehtoja. Marraskuun alussa yhtiö lähetti avustajilleen allekirjoitettavaksi uuden avustajasopimuksen ja ilmoitti, että ostaa jatkossa kaikki sisällöt uuden sopimuksen ehdoin.

Tekijänoikeusehdoiltaan sopimus on yhtä laaja kuin aiempi sopimus – siihen sisältyvät kaikki taloudelliset oikeudet ja edelleenluovutus oikeus – mutta freelancerin tulee jatkossa myös hankkia haastateltavilta ja kuvattavilta suostumus aineiston käyttämiseen A-lehtien markkinoinnissa tai informoida A-lehtiä, jos suostumusta ei ole.

Millä hinnalla freelancerin sitten pitäisi luovuttaa kuvat tällaiseen käyttöön?

Hinnaston mukaan yhden kuvan kuvauksesta maksetaan 170 euroa, puolen päivän kuvauksesta 290 euroa ja koko päivän kuvauksesta 450 euroa. Tietojeni mukaan käytössä on myös muita hintoja.

”Jos teet 170 eurolla kuvan, tämä ei ole enää työtä”, hinnaston saanut freelance-kuvaaja toteaa.

”Olen miettinyt, tuleeko suositusta media-alasta sellainen, että sitä tehdään muista syistä kuin elannoksi. Ja se on tosi huolestuttavaa.”

Huolestuttavaa on myös se, minkälaisen viestin A-lehdet lähettää vaikenemisellaan: että raha-asioista ei voisi puhua ääneen. Kyllä voi – ja pitää puhua. Koko alan tulevaisuuden kannalta on oleellista, mahdollistavatko freelancereiden palkkiot ja työehdot ammattimaisen työskentelyn. ●

Anna-Sofia Nieminen

Bellingcat-verkoston alkuperäisjäsen Veli-Pekka Kivimäki paljastaa salaisuuksia haravoimalla tietoa avoimista lähteistä

Sotarikosten tutkiminen on yksinäistä toimintaa, siksi Bellingcat-yhteisö on ollut Veli-Pekka Kivimäelle tärkeä keskustelufoorumi.

Antti Kiuru, teksti ● Kaapo Kamu, kuvat

Kun Maidanin väkivaltaisuuDET syttyivät Ukrainassa talvella 2014, **Veli-Pekka Kivimäki** kouttui Twitteriin.

”Kaikki näkyi sitä kautta selkeämmin. Alkavan sodan tapahtumat välittyivät tarkemmin somevideoiden ja -kuvien kautta”, Kivimäki kertoo.

Samana vuonna syntyi myös Bellingcat-verkosto. Kivimäki on yksi tutkivien kansalaisjournalistien ryhmän alkuperäisjäsenistä. Kiinnostus maailman kriiseihin juontaa juurensa koulutuksesta ja uteliaisuudesta saada selville, mitä oikeasti tapahtuu.

Bellingcatissa Kivimäen ensimmäinen tutkimus koski Malaysia Airlinesin MH17-matkustajakoneen pudottamista.

”Keräsin lentokoneen palasten kuvia verkosta, koska minua kiinnosti, millä kone oli ammuttu alas. Ajattelin, että palaset kertovat jotain siitä, millaisia vaurioita koneessa oli. Bellingcatin porukan kanssa aloin myös havainnoida sotilaskaluston liikkeitä. Löysimme kuvia ja videoita Buk-ohjusvaunusta Ukrainassa. Saimme selville, että sama vaunu oli näkynyt myös Venäjän puolella.”

Bellingcat osoitti netin avoimien lähteiden avulla, että matkustajakonetta ammuttiin juuri tällä ohjusvaunulla.

Seuraavaksi käynnistyi Ukrainan sodan ajoneuvoseuran taan liittynyt projekti.

”Kokosimme yhteen kaikki sotilaskalustohavainnot Venäjän ja Ukrainan rajalta. Sijoitimme kalustohavainnot exceliin ja käytimme työkalua, jolla voimme visualisoida kartalle havaintoja. Informaatio oli peräisin somevideoista”, Kivimäki selvittää.

”Tämän perusteella näimme, että kalustoa oli liikuteltu rajan yli enemmän kuin se yksi Buk-vaunu. Löytyi esimerkiksi panssarivaunuja, joita oli ensin kuvattu Venäjällä ja myöhemmin Ukrainassa.”

KIVIMÄKI ON koulutukseltaan insinööri. Hän on päivätöissä Puolustusvoimissa ja tekee Maanpuolustuskorkeakouluun väitöskirjaa sosiaalisen median hyödyntämisestä toimintaympäristötietoisuuden lisäämisessä, eli siitä, miten somea voi hyödyntää avointen lähteiden kautta.

Bellingcatissa Kivimäki on mukana tutkijana. Järjestö koostuu sivustolle raportoivista kirjoittajista ja tutkintatiimistä. Nykyään ryhmään kuuluu myös kouluttajia, jotka opettavat tutkimismenetelmiä.

Verkosto syntyi, kun englantilainen **Eliot Higgins** oli aikaisemmin aloittanut itsenäisesti Syyrian sodan tutkimuksen sosiaalisen median kautta. Ukrainan sodan syttyessä keskustelua syntyi toisten itsenäisten tutkijoiden kanssa.

”Ryhmässä on varmaan yli kolmekymmentä ihmistä, mutta aktiivisten osuus on noin puolet. Jotkut ovat suuntautuneet jollekin tietylle maantieteelliselle alueelle, jotkut osaavat esimerkiksi arabiaa tai venäjää. Tämä ohjaa ihmisten erikoistumista”, Kivimäki kertoo.

Kivimäen mukaan henkilövalinnat syntyivät Twitterin kautta keskustellen. Eliot Higgins etsi sopivia tyyppisiä, joita kutsui mukaan.

Bellingcat tekee työtä, johon monella toimituksella ei ole aikaa. Journalisteja sen ei kuitenkaan ole tarkoitus korvata, Kivimäki sanoo. Bellingcat tekee myös yhteistyötä tiedotusvälineiden kanssa.

"Journalistisilla toimijoilla saattaa olla paikan päällä toimittaja tai kuvaaja, joka voi tehdä kanssamme yhteistyötä. Yhdistelmä toimii parhaimmillaan hienosti", Kivimäki kertoo.

"Eräs entinen Bellingcatin tutkija ja kouluttaja on *The New York Timesin* tutkivassa ryhmässä. Lisäksi meillä on hyvät suhteet moneen suuntaan, kuten BBC:lle."

Toimittajia ja muita kouluttamalla Bellingcat kerää lisäksi rahoitusta. Kouluttajia on ympäri maailmaa, ja kouluttamaan on palkattu työntekijöitä.

"Suomessakin voisi hyvin olla koulutusta toimittajille. Itse en kouluta, vaan olen vapaaehtoinen tutkija, ihan hovin ja mielenkiinnon vuoksi", Kivimäki sanoo.

KIVIMÄKEÄ KIINNOSTAVAT verkon avoimet lähteet, joiden perusteella voi löytää tietoa tapahtumista.

"Kiinnostavaa on selvittää, missä kuva on oikeasti otettu. Käyttäjien merkitsemiin paikkoihin ei voi luottaa, koska kuvat voi sijoittaa minne vain. Itse olen erikoistunut selvittämään, missä ne todellisuudessa on otettu ja milloin."

Tiedon hakemiseen on olemassa monia tekniikoita. Bellingcat-ryhmälle on kehittynyt silmää sille, mitä kuvasta pystytään päättämään.

"Välillä kuvia voi paikantaa hämmästyttävän vähällä tiedolla. Joskus asiaan pääsee kiinni pelkän kuvassa esiintyvän henkilön avulla", Kivimäki kertoo.

"Esimerkiksi Ukrainan separatisteilla oli Venäjän 'facebookissa' eli VK:ssa profiileja, joissa he julkaisivat tekemiään. Tämän kautta löytyi muitakin, jotka riehuivat samalla alueella."

Tutkijoille luotettavan tiedon kokonaisarviointi on tärkeintä: kuka on tuottanut tiedon, miksi se on tuotettu, milloin ja missä.

"Bellingcatilla ei ole mitään fiksattua sääntöä, kuinka monta lähdettä tulee olla, mutta aika heikoilla ollaan, jos on vain yksi havainto. Aina pitäisi olla jotain muutakin faktaa."

SOSIAALISEN MEDIAN kanavat ovat olennainen lähde. Esimerkiksi Ukrainan tapahtumia tutkittaessa Twitter oli aluksi isossa roolissa.

"Sinne päätyi materiaalia, joka oli julkaistu myös VK:ssa", Kivimäki kertoo.

Myös Instagramin ja Youtuben kautta löytyi kuvia ja videoita. Facebookin roolia tiedonhankinnassa vähentävät sivuston lukuisat rajoitukset.

"VK:ssa oli aluksi vähän rajoitteita, joten sitä oli helppo tutkia. Esimerkiksi Instagramista pystyi aikaisemmin paikan perusteella hakemaan kaiken, mitä oli julkaistu."

Some muuttuu jatkuvasti. Lainsäädäntö Euroopassa ja Yhdysvalloissa on vaatinut parannusta käyttäjien yksityisyyteen. Tämä on Kivimäen mukaan myönteistä kehitystä, mutta vaikeuttaa tutkimista.

Veli-Pekka Kivimäen erityisosaamista on tiedon etsiminen netin avoimesta datasta, varsinkin somen kuvien tutkiminen ja paikantaminen.

"Sosiaalinen media on sulkeutumassa. Esimerkiksi Instagram on aloittanut rajoittamisen, sieltä ei saa enää vaikkapa paikkatietoja irti. Twitter on lisännyt rajoituksia ja Facebook on mennyt todella kiinni."

RAPORTTIEN JULKAISUSTA ei ole seurannut Bellingcatille oikeuspulmia, mutta eettisiä ongelmia kansalaisjournalismissa on. Silminnäkijähavaintojen julkaisemisessa pitäisi olla varma siitä, ettei lähteiden turvallisuus kärsi. Sivullisten suojeleminen on Kivimäen mukaan tärkeintä.

"Toinen haastava tapaus on ollut nyt, kun Europol on joukkoistanut lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyviä selvityksiä ja pyytänyt tunnistamaan paikkoja, joissa videot on kuvattu. On suuri riski, että joku muu ehtii paikalle ennen poliisia", Kivimäki sanoo.

Verkoston jäsenten omakin turvallisuus on ollut uhatuna. Esimerkiksi Ukrainan äärioikeistoa seuranneet ja siitä julkaisseet ovat saaneet uhkauksia.

"Nettimölinää on paljon, mutta se on vain mölinää", Kivimäki sanoo.

Pari vuotta sitten Bellingcatin tileihin yritettiin murtautua. Erityisesti **Sergei Skripalin** myrkytystapauksen tutkijaan kohdistetaan Kivimäen mukaan jatkuvasti murtautumisyrityksiä.

"Todennäköisesti valtiolliset toimijat koettavat saada tietoa haltuunsa. Itse en tähän mennessä ole pelännyt oman turvallisuuteni puolesta." ●

VELI-PEKKA KIVIMÄKI VINKKAA: NÄIN ETSIT TIETOJA KUIN BELLINGCAT

Hakutekniikka. Google yrittää nykyään päätellä, mitä käyttäjä on etsimässä. Hakutekniikalla konetta voi käsi ohjata eri suuntiin. Esimerkiksi aikarajoitetut haut ovat käteviä, jos halutaan rajata pois viimeaikaiset tapahtumat tuloksista. filetype: ja site: -valinnoilla voidaan etsiä pelkästään tiettyjä tiedostotyyppisiä tai tietoja tietyiltä sivustoilta tai maatunnuksilta. Lisätietoja löydät hakusanoilla "google advanced search" tai "google dorks".

Käänteinen kuvahaku. "Reverse image search" on nopea tapa tarkistaa, onko esimerkiksi somessa kiertävä kuva uusi vai julkaistu verkossa jo aiemmin. Palvelua tarjoavat mm. Google, TinEye ja Yandex.

Verkkoarkistot. Poistuneita tai poistettuja verkkosivuja voi yrittää etsiä verkon arkistopalveluista, kuten archive.org ja archive.is. Niistä saattaa löytyä jopa yli kymmenen vuotta vanhoja poistettuja verkkosivuja tai näiden aiempia versioita. Myös Googlen hakukoneen välimuistista voi löytyä tallentunut versio poistetusta sivusta.

Satelliittikuvat. Kuvauspaikkojen todentamiseen voidaan käyttää verkosta ilmaiseksi löytyviä satelliittikuvia. Joistakin paikoista löytyy Google Earth -palvelun kautta myös useampia kuvia vuosien varrelta, jolloin näkymää saadaan alueiden muutoksista. Joskus vaikkapa rakennustyömaa voi auttaa selvittämään, milloin jokin kuva tai video on otettu.

Automaattikäntäjät. Mobiilisovelluksilla onnistuu myös tekstien kääntäminen kuvista. Google Translate -sovelluksella voi kuvata vaikka vieraskielisen julisteen tai kyltin, sovellus tunnistaa automaattisesti tekstin ja kielen ja tuottaa käännökset. Parhaat tulokset saa, kun kääntää tekstit lähdekielestä englanniksi. Suomi saa tekoälysovellukset usein solmuun.

Bellingcat

- Voitto tavoittelematon kansalaisjournalismia tekevä järjestö. Toiminnan yksi tarkoitus on auttaa toimittajia tiedonhankinnassa.
- Bellingcat on sitoutunut journalistisiin sääntöihin. Se on brittiläisen Independent Monitor for the Press -itsesääntelyjärjestön jäsen.
- Rahoittaa toimintaansa muun muassa koulutuksilla ja joukkorahoituskampanjoiden turvin.

PATRICIA SEPPÄLÄN SÄÄTIÖ

Apurahat 2020

Patricia Seppälän säätiön apurahoja voi hakea **kuvajournalismin, lehti-kuvauksen, reportaasikuvauksen ja dokumenttikuvauksen edistämiseen, alan kehittämiseen ja tutkimukseen, sen opiskeluun sekä alan projekteihin, kuten näyttelyihin ja kirjahankkeisiin.**

Digitaalisen kuvankäsittelyn kurssi

Säätiö tarjoaa kolmipäiväisen intensiivikurssin kuvajournalisteille sekä kuvajournalismin opiskelijoille. Edellytys Adobe Photoshopin perustaidot ja hyvä hallinta. Kurssi järjestetään Helsingissä 19.–21.2.2020 vetäjänä Marina Ekroos.

Kuinka markkinoida ja esitellä omaa osaamistaan

Säätiö tarjoaa kuvajournalisteille kolmipäiväisen intensiivikurssin. Edellytyksenä kurssille on halu kehittää osaamisensa ja työnsä viestintäkeinoja sekä oma kannettava tietokone. Kurssi järjestetään Helsingissä 9.–11.3.2020 ja sen vetää Heli Mäenpää.

Hakuaika 2.–31.1.2020

Lisätiedot, hakuohjeet ja sähköinen hakulomake: www.patriciasepपालansaatio.fi/apurahojen-hakeminen. Hakemukset vastaanotetaan ja arvioidaan sähköisesti. Apurahan saajat julkistetaan säätiön verkkosivulla huhtikuussa 2020.

PATRICIA SEPPÄLÄN SÄÄTIÖ

www.patriciasepपालansaatio.fi, toimisto@patriciasepपालansaatio.fi
+358 (0)44 586 6144

APURAHAT TUTKI!2020 -KONFERENSSIIN

Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö julkistaa haettavaksi apurahat Tutki!2020 -konferenssiin osallistumiseen **24.-25.4.2020.**

Apurahahaku päättyy 16. tammikuuta kello 16.00. Hakemus tehdään Jokesin sähköiseen apurahajärjestelmään ja allekirjoitetaan pankkitunnuksilla.

Apurahoja myönnetään seminaarin osallistumismaksuun, matkakuluihin ja majoitukseen. Taksimatkoja tai oman kotikaupungin matkakuluja ei korvata ja majoituskuluja korvataan 100 euroon asti yöltä. Näistä alle 500 euron apurahoista ei tule karenssia säätiön muihin apurahiin.

Lisätietoa seminaarista: tutkikonferenssi.fi
Jokesin apurahajärjestelmä: www.aspicore-asp.net/jokes/.
Lisätietoa apurahoista säätiön asiamieheltä Anna Kähköselältä,
050 551 3961, toimisto@jokes-saatio.fi

Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö JOKES

Siltasaarenkatu 16, 7. krs 00530 Helsinki

Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö

Valetoimittajat yhä enemmän myös viranomaisten riesana

Manu Haapalainen, teksti • Aapo Rapi, kuvitus

Keskusrikospoliisia ovat pari viime vuotta rasittaneet toistuvat haastattelupyynnöt journalisteiksi itseään kutsuvilta soittajilta, jotka eivät ole sitoutuneet *Journalistin ohjeisiin* tai työskentele vastuullisen median palveluksessa.

”Poliisille olisi tärkeää tietää, minkä median palveluksessa toimittajaksi itsensä esittelevä soittaja on. Kaikki mediat eivät ole yhtä luotettavia”, sanoo rikostarkastaja **Markku Ranta-aho** keskusrikospoliisista.

Ranta-aho puhuu valemedioiden ja valetoimittajien lisääntyneistä yhteydenotoista.

Toimittajina esiintyviä epämääräisiä tahoja on ollut aiemminkin, mutta Ranta-ahon mukaan uusi aalto kytketty tällä vuosikymmenellä nousseeseen äärioikeistolaiseen maahanmuuttovastaisuuteen ja verkon sekä sosiaalisen median vihasivustoihin.

”Ilmiö on muutaman vuoden ikäinen. Kommentteja pyritään saamaan ennen kaikkea maahanmuuttoon liittyvistä asioista, ja lisäksi toki myös muista sellaisista tutkittavina olevista kokonaisuuksista, jotka herättävät yleistä mielenkiintoa.”

JOURNALISTI EI OLE SUOJATTU ammattinimike, joten työtä voi periaatteessa ryhtyä tekemään kuka vain. Moderni viestintäteknologia mahdollistaa entistä monipuolisemman kansalaisjournalismin, mikä itsessään on demokraattista yhteiskuntaa vahvistava asia.

”Toimittajat” ja mediat, jotka eivät noudata *Journalistin ohjeita*, saattavat kuitenkin syödä vastuullisen median ja myös poliisin

luotettavuutta.

”Meidän on mahdollon kontrolloida, millaisessa asiayhteydessä antamiamme tietoja käytetään, tai käytetäänkö niitä oikein”, Ranta-aho sanoo.

”Tältä kerrottuja tietoja voidaan käyttää niinkin, että ne vahingoittavat oikeaa mediaa tai poliisin tutkintaa.”

Pahimmillaan ilmiö voisi johtaa esimerkiksi siihen, että vastuullisenkin median olisi nykyistä hankalampi saada viranomaisilta vastauksia.

Ranta-aho sanoo, että poliisilla on toki keinonsa ainakin tunnustella soittajien tarkoituksia.

”Pyrimme varmistamaan keskustelun aluksi, mihin mediaan juttu on menossa ja mihin haastattelu liittyy”, Ranta-aho sanoo.

”Saatamme pyytää, että voisimme palata asiaan meiltä päin vastasoittona, vaikkapa puhelinvaihteen kautta. Jos asia ei ole kiireinen, voimme pyytää soittajaa soittamaan seuraavana arkipäivänä uudestaan, jolloin ehdimme tarkistaa tilanteen. Tässä taas hankalaa on se, että toimittajilla on usein kiire saada tietoa, emmekä haluaisi millään tavalla hankaloittaa heidän tiedonhankintaansa.”

Toisaalta kaikki soittajat eivät ole toimittajia. Poliisilta kysyvät tutkinnasta tietoja myös muut kansalaiset.

”Olisi kuitenkin tärkeä tietää, millä asialla soittaja on”, Ranta-aho sanoo.

ESIMERKIKSI TOIMITTAJIEN HÄIRIKÖINNISTÄ tunnettu **Panu Huuhtanen** ja hänen työtoverinsa **Tiina Keskimäki**, sekä ääriationalistisen liikkeen hahmot kuten **Junes Lokka** ja **Tiina Wiik**, poikkeuksellisen ronskin

Asialehden perustanut **Marco de Wit** ja nimimerkki Paavo Tajukangas pyrkivät järjestelmällisesti esiintymään kansalaistoimittajina. Ainakin Lokka on naamioitunut toimittajaksi muun muassa tekaistun presikortin avulla.

Viranomaisille tehtyjen tietopyyntöjen ohella valetoimittajien keinovalikoimaan kuuluvat väkisin tai puoliväkisin tehdyt haastattelut julkisissa tilanteissa ja epämääräiset, usein jälkikäteen omien tarkoitusten ajamiseksi manipuloidut puhelinhaastattelut.

Ero oikeaan toimittajantyöhön on muun muassa se, että valetoimittajat eivät noudata toiminnassaan

Poliisille olisi tärkeää tietää, minkä median palveluksessa toimittajaksi itsensä esittelevä soittaja on. Kaikki mediat eivät ole yhtä luotettavia.

Markku Ranta-aho, keskusrikospoliisin rikostarkastaja

hyvää, vastuullista journalistista tapaa. Kansalaistoimittajina ja sananvapauden sankareina itseään markkinoivat valetoimittajat eivät sitoudu *Journalistin ohjeisiin*.

”He puhuvat itsestään sananvapauden sankareina lähinnä silloin, kun se sopii heidän omaan toimintaansa”, **Petra Nyqvist** huomauttaa. Nyqvist kuuluu Facebook-sivu *Syltityhteaan* taustahahmoihin. *Syltityhtedas* on omistautunut valemedioiden paljastamiseen.

Esimerkiksi *Reformi-studiota* Youtubeen tekevä etnonationalisti Panu Huuhtanen yritti saada Helsingin kirjamessuilla ”haastattelua” toimittaja **Jessikka Arolta**. Tapaus on malliesimerkki Ruotsin äärioikeistolta lainatusta toimintatavasta. Haastattelun kohteella ei ole useinkaan mahdollisuuksia selvittää, missä yhteydessä kuvamateriaalia on tarkoitus käyttää tai kuka vaikkapa puhelinhaastattelua vaativa henkilö ylipäänsä on.

Sama toimintamalli oli näkyvillä useamman striimaajan voimin **Ilja Janitskinin** ja **Johan Bäckmanin** marraskuisessa oikeudenkäynnissä Helsingin hovioikeudessa.

”Pseudomedioista tuskin päästään eroon. Niiden perustaminen on niin helppoa”, Petra Nyqvist sanoo.

”Nähdäkseni ne ovat kuitenkin entistä ahtaammalla. Niiden tekijät tietävät totta kai, miten Janitskinille kävi.”

Myös Yhdysvaltain alt-right-piireistä omaksuttu striimituotanto on ainakin hie-
man aiempaa hankalampaa. Youtube ja Facebook ovat alkaneet tänä vuonna karsia vihasisältöjä alustoiltaan entistä tarmokkaammin.

”Lähetyksille on vaikeaa saada esimerkiksi pelistriimaajille tarkoitetuilla alustoilla yhtä suurta yleisöä kuin Youtubessa”, Nyqvist sanoo.

MEDIATUTKIJAJANNE SEPPÄNEN kirjoittaa *Mediayhteiskunta*-blogissaan juuri Huuhtasen tyylisestä kamerahäirinnästä.

”Kameran avulla ihminen voidaan siis asettaa äärimmäisen paineen alle. Samalla kuvaaja voi nauttia kohteen visuaalisesta

hallinnasta, toisen ihmisen pelosta ja ahdistuksesta. Silloin kameralla kiusaaminen on yksi sadismin muoto”, Seppänen muotoilee tekstissään.

Myös viranomaisten tulisi Seppäsen mukaan soveltaa tervettä harkintaa tilanteissa, joissa kameraa käytetään kiusaamiseen:

”Kameran voiman ymmärtäminen edellyttää someajan medialukutaitoa ja tajua itse välineen sosiaalisista merkityksistä ja vaikutuksista.”

Kuvaamisen vapaus on Suomessa julkisella paikalla laaja. Myös yksittäisten ihmisten kuvaaminen on julkisilla paikoilla sallittua. Tämä oikeus on journalistien työn kannalta oleellisen tärkeä.

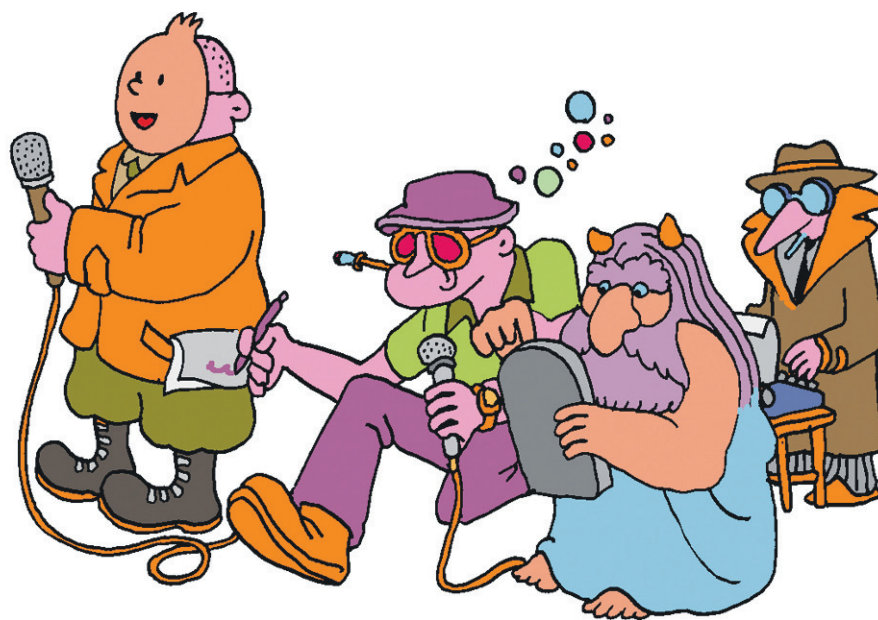
Lainsäädännön on vaikea erottaa, mikä on ”kamerahäirintää” ja mikä journalistia, mutta eettiseltä kannalta asiaan on olemassa vastaus, Journalistiliiton etiikkavastaava **Juha Rekola** toteaa.

”Kyse on journalismin etiikan ja myös *Journalistin ohjeiden* kannalta kuvamateriaalin käyttötarkoituksesta. *Journalistin*

ohjeiden 17. pykälän mukaan haastateltavalla on oikeus saada ennakolta tietää, millaisessa asiayhteydessä hänen lausumaansa käytetään. Hänelle on myös kerrottava, jos haastattelua voidaan käyttää useissa eri välineissä. Haastattelusta pitää voida myös kieltäytyä”, Rekola linjaa.

”On huomattava, että julkisrauhan suojaamassa tilassa kuvaaminen ei ole sallittua toisen yksityisyyttä loukatessa. Kun arvioidaan, loukkaako kuvaaminen yksityisyyttä vai ei, otetaan huomioon muun muassa henkilön mahdollisuudet kieltäytyä kuvaamisesta”, Journalistiliiton lakimies **Sanna Nikula** sanoo.

Julkisrauhan tarkoitus on suojata pääasiassa työrauhaa. Sen piiriin kuuluvat siten muun muassa virastot, kokoustilat, ja tuotantolaitokset aidattuine piha-alueineen ja esimerkiksi vieraiden valtioiden lähetystöt ja puolustusvoimien käytössä olevat alueet. Kuvaaminen julkisrauhan alueella on sallittua, jos kohde siihen nimenomaisesti tai hiljaisesti suostuu. ●

Sananvapaus on avoimen yhteiskunnan perusta.
Journalistien tukirahasto auttaa avustuksin uhkailun,
vainon ja muiden häirinnän muotojen kohteeksi
joutuneita journalisteja.

Anna läheiselle aineeton lahja:

Turvaa journalisteille ja tukea sananvapaudelle

Lahjoita tänään: FI14 8000 1300 5385 85

Lisätiedot: jokes-saatio.fi/journalistien-tukirahasto

JOURNALISTI

Suomen Journalistiliitto
Finlands Journalistförbund

Journalistien
TUKIRAHASTO

Keräyslupa RA/2019/826, voimassa 07.10.2019–06.10.2020. Keräyslupan saaja ja keräyksen toteuttaja: Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö Jokes.

REKRY

ILTALEHTI ETSII TOIMITTAJIA

Haemme nyt joukkoomme uusia ammattilaisia vahvistamaan sisältö-
jämme: ulkomaantoimittajaa, urheilutoimittajaa, videotoimittajaa
ja kahta uutistoimittajaa vakituisiin ja määräaikaisiin työsuhteisiin.
Innostavan työn lisäksi tarjoamme mukavan työyhteisön,
mahdollisuuden kehittymiseen ja etenemiseen, monipuoliset
henkilöstöedut sekä viihtyisät työtilat Helsingin ydinkeskustassa.

Lue tarkemmin tehtävistä ja jätä hakemuksesi osoitteessa rekry.almamedia.fi
viimeistään 15.12.

Lisätietoja tehtävistä antaa uutisten julkaisupäällikkö Tuukka Matilainen
puh. 044 509 6120 ja urheilutoimituksen esimies Lauri Markkanen puh. 040
527 7973 ja IL-TV:n vt. julkaisupäällikkö Sonja Melari puh. 040 414 4767.

#rohkeuskasvaa
#almaspirit

ILTALEHTI

Miksi saan tietoja helpommin veroparatiisista kuin Suomen kaupparekisteristä, kysyy tutkiva toimittaja Jyri Hänninen

Jyri Hänninen, teksti • Hanna Lahti, kuvitus

Unohta höpinä avoimesta suomalaisesta yhteiskunnasta. Suomi on maa, jossa tiedonsaanti on hidasta, hankalaa ja kallista. Poliisi ei puhu, virkamies tulkitsee julkisuuslakia miten sattuu ja tietovuo-
tasia jahdataan innokkaammin kuin heidän pal-
jastamiaan epäkohtia korjataan.

Moni eurooppalainen maa on tajunnut avoimuuden merkityksen. Esimerkiksi Britannia julkaisee kaikkien yhtiöiden omistajat, tilinpäätökset ja vastuuhenkilöt verkossa ilmaiseksi.

Suomessa vastaavia tietoja on toisinaan mahdotonta saada edes rahalla. Ja osakeyhtiölaki? No, sitä nyt ei aina tarvitse nou-
dattaa.

KESÄLLÄ 2015 työskentelin vielä *Helsingin Sanomissa*. Tutkin suur-
ta suomalaista vuokranantajaa, joka omistaa tuhansia asuntoja.

Yritin saada omistuksista tolkkua ja pyysin konsernin johdol-
ta nähtäväksi kaikkien asuntoja omistavien yhtiöiden osakas-
luettelot. Pyyntöni ei vastattu.

Kävelin yhtiön pääkonttoriin mukamani tulostettu versio osakeyhtiölaista. Sen 17§:n ensimmäinen virke on harvinaisen selkeä: "Osakasluettelo on pidettävä jokaisen nähtävänä yhtiön pääkonttorissa."

Pyysin osakasluetteloita. Kahden tunnin odottelun jälkeen sain kuulla, ettei osakasluetteloita näytetä minulle. Ne lähetet-
täisiin postitse.

Parin viikon jälkeen postia tuli – mutta ei osakasluetteloita, vaan postiennakoita. Yhden osakasluettelon lunastaminen olisi maksanut 120 euroa. Konserniin kuului yli 170 yhtiötä.

Postiennakot jäivät lunastamatta.

Jos yhtiöllä on jotain piilotettavaa tai sen johto ei halua, että sen toimia pengotaan, osakeyhtiölakia jätetään toistuvasti nou-
dattamatta.

”Poliisi on tehnyt julkisuuslaista salaamislain.

Mutta lain rikkomisestahan on seuraamuksia?
Ehkä. Mahdollisesti. Tuskin.

Olen pyytänyt asiaan tulkintaa professorilta ja poliisilta. Selvää vastausta en ole saanut. Poliisi kehotti minua tekemään tutkintapyynnön, mutta epäili, ettei se johda mihinkään.

Professori sanoi kysymyksen olevan mielenkiintoinen, mutta vastauksen olevan epäselvä. Osaksluettelon panttaaja voi syyllistyä osakeyhtiörikkomukseen. Siitä selviää sakkotuomioilla.

YRITYSTOIMINTA ei nauti yksityisyyden suojaa. Sille on syynsä.

On yleisen edun mukaista tietää, mitä yhtiöissä tapahtuu. Yritystiedot ovat myös avain korruption tutkimiseen ja taloudellisten väärinkäytösten paljastamiseen. En olisi kollegoideni kanssa esimerkiksi koskaan selvittänyt Nuorisosäätiöön liittyviä lahjus- ja talousrikosepäilyjä ilman julkisia rekistereitä.

Helpoksi tutkimista ei ole tehty.

HELSINGIN SÖRNÄISSÄ sijaitsee valtava tiedon aarreaitta – Patentti- ja rekisterihallitus eli PRH.

PRH kerää tiedot kaikista Suomessa toimivista yrityksistä, yhdistyksistä ja säätiöistä. Ikävä kyllä PRH:ssa tieto myös tah-
too pysyä.

Tietoja voi selata ilmaiseksi PRH:n tiloissa Helsingissä – viraston aukioloaikoina. Muina aikoina tietoja voi ostaa sähköisestä palvelusta. Se on tyyristä. Tiedon hankintaan liittyvät kustannukset saattavat jopa pakottaa freelancerin luopumaan juttuhankkeesta.

EU-maissa on otettu käyttöön uutta rahanpesun ehkäisyä koskevaa lainsäädäntöä. Yksi tärkeä osa uudistusta on edunsaajien rekisteri, jota Suomessa ylläpitää PRH. Rekisteriin kerätään tiedot esimerkiksi henkilöistä, jotka omistavat osakeyhtiöstä yli 25 prosenttia.

Loistava tiedonlähde – vai onko?

Suomessa viranomaiset tulkitsevat lakia niin, että rekisterin tietoja voi luovuttaa rahanpesua selvittäville tahoille, kuten poliisille, verottajalle ja median edustajille.

PRH:n pääjohtajan **Antti Riivarin** mukaan toimittajat voivat saada omistajatietoa – tosin lupaa on erikseen pyydettävä.

Tämä on askel eteenpäin. Mutta lakia olisi voinut tulkita toisinkin.

JOS HALUAN selvittää, kuka omistaa yhtiön Luxemburgin veroparatiisissa, se onnistuu muutamassa minuutissa. Kustannukset tiedonhakuun ovat nollasta muutamaan euroon.

Suomessa voin varautua siihen, että odotan viikkokausia, soiton poliisille ja professorille ja poljen jalkaani. Enkä saa tietoja.

Myös rahanpesulain tulkinnassa Luxemburg otti avoimemman linjan. Se avaa omistajia koskevan rekisterin kaikkien

käyttöön.

Miksi saan tietoja helpommin veroparatiisista kuin Suomen kaupparekisteristä?

Monet tutkijat puhuvat veroparatiisien sijaan salaisuusvaltioista. Tässä mielessä Suomi on enemmän veroparatiisi kuin Luxemburg.

SUOMI ON viime vuosina ottanut avoimuudessa takapakkia.

Monet viranomaiset ovat alkaneet tulkita lakeja tavoilla, jotka kaventavat asiakirjojen julkisuutta. Näin toimi viimeksi verottaja, kun se alkoi salata tulo- ja verotietoja.

Oikeus- ja rikostoimittajat ovat poliisien kanssa hätää kärsimässä. Oikeustoimittajien puheenjohtajan **Rami Mäkisen** mielestä nykyiset laintulkinnat alkavat jo vaikeuttaa toimittajien työn tekemistä.

Aiemmin tutkinnanjohtajat uskalsivat kertoa paljon vapaammin rikostutkinnan tilanteesta. Nyt suut ovat supussa. Poliisihallitus antoi marraskuun alussa uuden ohjeistuksen julkisuuslain tulkinnasta. *Helsingin Sanomissa* hallinto-oikeuden professori **Olli Mäenpää** antoi ohjeistukselle huutia.

”Aivan liian pitkälle menevää salaamista”, Mäenpää sanoi.

Uusi ohjeistus on radikaali. Sen perusteella poliisi salaa parisuhdeväkivaltaan ja sosiaalihuollon asiakkuuteen liittyvät tiedot, tiedot avioliitosta ja pitkän luudan muita asioita. Tulkintoja perustellaan etenkin yksityisyyden suojan parantamisella. Samalla paljon yhteiskunnallisesti merkittävää tietoa uhkaa jäädä julkistamatta.

Käytännössä poliisi voi lähes mielivaltaisesti päättää, mitä tietoa se julkistaa ja mitä ei. Ajattelutapa on julkisuuslain nähden täysin nurinkurinen. Poliisi on tehnyt julkisuuslaista salaamislain.

Myös tietovuotoihin suhtaudutaan aikaisempaa tiukemmin. Esimerkiksi Verohallinto on jahdannut lähteitä jutuissa, joiden tiedot ovat virastolle kiusallisia.

Jutun paljastamien epäkohtien korjaamisessa ei ole näkynyt samanlaista kiirettä.

JULKISUUSLAKIA on luvattu uudistaa. Tarkoituksena on, että kuntien omistamat yhtiöt alkaisivat noudattaa lakia. Useat toimittajajärjestöt ovat vedonneet lain uudistamisen puolesta. Hanke on kannatettava, mutta ensin virkamiehet pitäisi saada noudattamaan nykyistä lakia. Mielivaltaiset lain tulkinnat ovat yleisiä. Osa virkamiehistä ei näytä piittaavan julkisuuslaista lainkaan.

Ja miksi piittaaisivat? Väärät tulkinnat johtavat harvoin sanktioihin. Virkamies voi saada salailusta organisaatioltaan jopa kiitokset – estit ikävän jutun julkaisun, hienosti toimittu. ●

Kirjoittaja on Ylen MOT:n toimittaja. Juttua varten on haastateltu useita

Samhällsklimatet är hårt – Sofie Stara säger att tolerans och öppenhet kommer att kosta

Johan Svenlin, text ● Karolina Isaksson, foto

Det har varit en stormig höst för **Sofie Stara**, ledarskribent på *Österbottens Tidning*. Hon har beskyllts för åsiktsdikta- tur och maktfullkomlighet, men också blivit uppbäckad i en insändare, undertecknad av 225 personer, och nominerad till Folktingets samvetspris.

”Nomineringen kändes speciellt bra efter att jag under hösten blivit ifrågasatt i konservativa kretsar. Stödet som jag fick i insändaren var helt oväntat, trots att jag känner initiativtagaren. Det höjde också min egen ribba som ledarskribent”, säger hon.

Vi har satt oss i kafferummet på *ÖT*:s redaktion för att inte störa rumskompisen. Det är en ganska vanlig onsdag, förutom att dagens tidning innehåller Staras första ledare om vaccin.

”Jag är själv förvånad över att texten inte har fått en enda kommentar. Vaccinmotståndarna har kanske inte sett den eller så har de slutat bry sig”, ler hon.

Efter många år som allmänreporter och kulturjournalist, perioder av föräldraledighet och utlandsvistelse blev hon i mars ny ledarskribent för *ÖT*.

”Jag hade inte tänkt bli ledarskribent, men jag har alltid uttryckt mig i kolumner och recensioner så steget var inte så stort. Och redan som sommarvikarie i början av 2000-talet fick jag chansen att skriva ledare. Jag hittade nyligen gamla mejl med uppmantran från Svenska kvinnoförbundet och några andra som var glada för att jag lyft hbtq-frågor.”

I sin nya roll förväntas hon skriva två-tre ledare per vecka och redigera debattsidor. Ämnen till ledarna tar hon främst ur nyhetsflödet och hon kommenterar gärna människorättsfrågor, som invandring, minoriteter och regnbågsfamiljer. Enligt kritikerna kör hon en genusagenda.

”Hittills har jag skrivit en handfull ledare med genuskoppling. Jag försöker vara nyanserad och söker inte medvetet kollisioner. Det är en liten stad och jag måste kunna se folk i ögonen.”

”Jag har också fått kommentarer, mejl och brev av folk som hoppas att jag ska bli våldtagen, dö i en olycka eller bli frälst för att inte störta i helvetet.”

ENGAGEMANGET FÖR människorättsfrågor fick hon tidigt. Hon växte upp i Terjärv, där det råder en allmänt konservativ atmosfär. Hennes hemby Kolam, med ett femtiotal invånare, hörde till de mindre konservativa.

”Kolam kallades ibland hednabyn eftersom byn inte gick med i den ilska hetsen mot den kvinnliga kyrkoherde som skulle installeras i Terjärv 1989. Det kände jag en stolthet över.”

De andra barnen i byn gick ändå i söndagsskola, men unga Sofie ville hellre se Disneyklubben på söndagmorgnarna. Att hon trots en delvis konservativ omgivning blev liberal förklarar hon så här:

”Det korta svaret är att jag växte upp i en sekulär familj och hade en snäll mormor.”

Hon har också ett längre svar:

”Det handlar om att jag kände mig makt-

lös och frustrerad som barn, i en ganska obarmhärtig omgivning. Jag såg barn bli mobbade och ingen som försvarade dem, inte jag heller. Jag vågade inte för då hade jag utsatts för samma sak, räknade jag med. Med åren märkte jag att jag kunde sätta ord på saker, och kunde skriva så att mina åsikter och tankar nådde människor. Så jag vill väl på något sätt försöka ta de mobbade barnen i försvar, se dem och säga att jag är här, trettio år för sent.”

Skolgården har på många håll blivit en snällare miljö, medan tonläget i det offentliga samtalet blivit hårdare. Den som öppet står för tolerans och öppenhet riskerar i dag att bli utsatt för anonymt hot och hat.

”Det är ett nytt mönster att journalister föraktas och ses som folkets fiender, något som **Donald Trump** bidragit till med sin retorik. Jag har också fått kommentarer, mejl och brev av folk som hoppas att jag ska bli våldtagen, dö i en olycka eller bli frälst för att inte störta i helvetet. Men inte ofta, tack och lov.”

I Österbotten väcker vissa ämnesområden, däribland regnbågsfrågor, speciellt hätska reaktioner.

”Genusfrågor väcker reaktioner överallt, men här i trakten finns fortfarande en högljudd grupp som motsätter sig samkönade äktenskap. De flesta som jag känner är liberala och toleranta, men inom vissa hårda kretsar tänker man annorlunda.”

Detta kände hon till när hon i augusti kommenterade **Päivi Räsäns** tweetar om synd och skam i samband med pridefestivalen i Helsingfors. Staras ledare *Mänsklighetens många färger* fick insändartrafiken att gå på maxfart och på sociala medier uppmanades till bojkott och prenumerationsuppsägningar av HSS Medias tidningar.

”Jag blev nog förvånad över intensiteten. Det var delvis samma antagonister som van-

Som debattredaktör vill Sofie Stara ge utrymme åt olika åsikter och undvika att de mest högljudda kapar åt sig debatten. "Jag är själv jätteprivilegerad som får uttrycka mig på en synlig plats, men det finns många som inte blir hörda."

ligt, men också en hel del anonyma personer som rasade över min text", säger Stara.

DET ÄR INTE BARA anonyma troll som påverkats av ett hästigt debattklimat. Hon ser nya skrämmande tecken även hos etablerade politiker, till och med hos riksdagsledamöter.

"En fredagskväll nyligen blev jag taggad i ett Facebook-inlägg, där en riksdagsledamot anklagade mig för censur. När jag klickade på länken hamnade jag mitt i en diskussion som gjorde mig beklämd, eftersom den innehöll så mycket som inte stämde".

Bakgrunden var att Stara som debattredaktör tidigare under veckan hade ansett att riksdagsledamotens ÖT-kritiska text skulle publiceras som insändare i stället för i den återkommande kolumnen för

regionens riksdagsledamöter. Hon valde att inte ge sig in i Facebook-diskussionen och korrigera den trasiga telefonen.

"Jag kan inte rätta till alla felaktigheter på nätet och har bestämt mig för att inte ge mig in i diskussioner om mig själv på sociala medier. Det skulle äta upp min arbetstid och på fritiden har jag annat att göra. Jag har tre barn att ta hand om och vill sova på nätterna."

TROTS DET HAR HON svårt att helt stänga ute personangrepp.

"Som opinionsjournalist måste jag acceptera att mina texter är offentliga och öppna för kritik. Däremot kan jag inte acceptera att meningsmotståndare försöker förminska mig, min position eller min trovärdighet." ●

Sofie Stara

- Född 1979. Journalistexamen från Soc&kom 2004, litteratur som biämne.
- Bor i Skata, Jakobstad.
- Ledarskribent och debattredaktör på Österbottens Tidning. Tidigare allmänreporter och kulturredaktör.
- Familjen består av man och tre barn.
- Högst på önskelistan i år ligger en egen eldriven lådcykel, "eftersom vi får längre väg till dagis snart. Man kan ju drömma."

Max Nyberg, reporter, Östnyland (KSF Media)
Under många år fick vi en vinflaska, men det blev visst något rabalder kring att ge alkohol till personalen. I fjol fick vi choklad. I år blir det ingenting utan pengarna ges till välgörenhet. Jag har tyckt om att få en julgåva, men vi har i alla fall kvar julfesten och för oss som jobbar på ett stort geografiskt område har den en viktig sammanhållande betydelse.

Thomas Jonsson, sportchef, Ålandstidningen
Vi får varje år julklappar; allt från stekpannor och köksknivar till ipad eller en jacka. Det brukar alltså vara bra grejer. Julklappen är också en sak som vi anställda alltid diskuterar och som är mycket uppskattad, så vi väntar med spänning på vad det ska bli i år. Dessutom ordnas det förstås varje år en julfest för oss.

Annina Suominen, reporter, Åbo Underrättelser
Då jag började 2014 fick vi en vinflaska, och en gång en konsertbiljett. Efter det har vi inte fått någon egentlig julklapp av arbetsgivaren. Däremot har vi ordnat en julfest för de anställda varje år, utom då vi hade samarbetsförhandlingar. Julfesten har varit en rolig och viktig tillställning för vår lilla redaktion.

Katja Nyman, reporter, Österbottens Tidning (HSS Media)
Vi brukar få ett presentkort till en affärskedja och det har varit mycket uppskattat. Nu har jag varit studieledig en tid så vi får se hur det blir i år. En viktig tillställning är julfesten, som brukar ordnas på olika orter för hela koncernens anställda. På festen hinner vi som inte dagligen ser varandra träffas, så den har nog varit väldigt viktig för oss.

Under Journalistförbundets svenska seminarium i slutet av november frågade vi journalister från fyra finlandssvenska mediehus om vad de tänker om julpaket från arbetsgivaren.

Stekpannor, surfplattor, presentkort och välgörenhet – mediehusens julpaket ser olika ut

Jeanette Björkqvist, text ● Heli Saarela, foto

Alandstidningen delar ut de dyraste julklapparna. Åbo Underrättelser delar inte ut några klappar alls. Och KSF Media har omvandlat konkreta paket till välgörenhet.

Tom Simola, ansvarig utgivare och chefredaktör, Åbo Underrättelser

”ÅU delar inte ut julklappar, men vi brukar ordna ett julevenemang. I fjol hade vi en utbildningsdag kombinerad med julbuffé. I år hade vi bowling och en julbuffé.

Det är bra att arbetsgemenskapen gör saker utanför redaktionen. Julen och den mörka årstiden är en bra tidpunkt att förverkliga gemensamma saker. Vi försöker lösa det så att alla kan delta och tar in inhoppare den kvällen.”

Marit af Björkesten, direktör, Svenska Yle

”Svenska Yle följer samma linje som bolaget, vilket betyder att vi inte ger julklappar. Linjen har varit samma under hela min tid på Yle. Däremot firar vi jul tillsammans på olika sätt, i år blir det bland annat ett vinterjippo lite före jul i Böle.”

Janne Wass, chefredaktör, Ny Tid

”Vi ger personalen extra ledigt så de kan hålla hela juleveckan ledig. Små gester är viktiga eftersom de kan få personalen att känna sig uppskattade av ledningen; det handlar om att bli sedd och ihågkommen. Glada och motiverade arbetstagare gör mycket bättre jobb än stressade och omotiverade dito.”

Anna Hellerstedt, vd, KSF Media

”I år donerar vi ett belopp till välgörande ändamål. Personalen får rösta på tre alternativ (Reportrar utan gränser, Plan International eller Kyrkans utlandshjälps klimatgåva). Den korta diskussionen i ledningsgruppen på detta tema var att julklappen i dess traditionella bemärkelse känns ganska förlegad och vi tänker att detta är ett bättre alternativ, som dessutom gör gott. För vår personal har vi ordnat en julfest. Det är viktigt att ta tillfället i akt och tacka personalen för det fina arbete de gör.”

Carita Liljendahl, chefredaktör, Nya Östis

”Under åren 2016–2018 arrangerades en liten julfest för de fasta medarbetarna och styrelsen. Vi

hade namnlös julklapp och understödsföreningen betalade mat, men inte dryck.

I år bjuder vi alla aktiva medarbetare och styrelsen på jullunch på Degerby Gille.”

Niklas Nyberg, vd, HSS Media

”HSS Media har de senaste åren delat ut ett presentkort värt 50 euro till ett lokalt varuhus som finns på de flesta av våra huvudorter. Varje medarbetare (inklusive vikarier och inhoppare) får julgåvan. Från arbetsgivarens sida är gåvan viktig, och en självklarhet. Vissa år har de som hellre vill donera presentkortet till välgörande ändamål kunnat meddela om detta och så har den mängden presentkort donerats till lokala organisationer, som hjälper mindre bemedlade familjer/personer att få något extra till jul. Vi fortsätter enligt samma koncept i år.”

Patrik Ekblom, försäljningschef, Nya Åland

”Vi brukar ge en liten julklapp, värd cirka 25 euro. Medarbetarna förväntar sig något, och efter ett år med hårt jobb känns det bra att kunna ge något litet.” ●

Hej arbetsgivare! Frilansaren är den lojalaste arbetstagaren du kan få

Få människor går med på att jobba för så dålig timlön som frilansjournalister förutsätts jobba för. Men vi gör det för att vi verkligen älskar vårt jobb.

I november publicerade Yle en stor granskning om bostadsförmedlare. Där framkom att många av dem betalar flera hundra eller upp till tusen euro per månad åt arbetsgivaren, bara för att få jobba! Jag kände att jag inte kunde bli riktigt lika bestört som många andra. Det lät rätt mycket som mitt liv.

När jag bestämde mig för att bli frilans på heltid för ett par år sedan förstod jag riskerna, men jag ville så gärna göra det jag brinner för.

MIN HEMSTAD NAIROBI är en knutpunkt för frilansjournalister, och många knagglar sig fram genom att sälja till otaliga arbetsgivare för struntsummor. De betalar alla utgifter själv, söker stipendier om nätterna och våndas när ännu en uppdragsgivare inte brytt sig om att betala arvudet i tid. Förr var också jag nöjd så länge en frilansresa inte gick på minus.

Kontrasten till de anställda korrespondenterna är enorm. De får barnens skola betald, har partnern med som hemmaförälder, får dagpenning på sina arbetsresor, kör en fyrhjuldriven jeep och bor stora hus i de lummiga förorterna till Nairobi.

JAG LIGGER DÅR mitt emellan. Jag har inga garanterade inkomster, men två regelbundna uppdragsgivare som i främsta hand köper sina Afrika-nyheter av mig. Jag får resa rätt regelbundet och får resekostnaderna betalda. Men jag är frilans, och med det kommer alla känslor som frilanslivet för med sig.

En frilans har inte råd med dåliga dagar. Ryktet är allt man har och blir man stämplad som jobbig är det kört. Man jobbar helgdagar och övertid utan extra ersättning och man har aldrig betald semester. Man jobbar också ofta trots att man är sjuk. Ändå känner man att man är en dyr oangelägenhet.

När jag var i Etiopien hände flera oförutsägbara saker som gjorde att en del kostnader blev mycket högre än väntat. Jag funderade om det skulle vara bäst att betala själv – blir jag för dyr vill de inte skicka mig på resor längre. Jag valde till slut ändå att fakturera allt och hoppades det skulle finnas förståelse i andra ändan. Det fanns det som tur.

MÅNGA JÄMFÖR LÖNER med arvoden, trots att de är två helt olika saker. Det känns ofta som om inte heller arbetsgivarna förstår att en frilans egentligen är billigare än en fast anställd då alla osynliga kostnader beaktas. Jag betalar själv försäkringar, pensionsavgifter, resor till och från Finland, telefonräkningar, internet och annat jag behöver för att kunna jobba. På utrustning har jag lagt ut ungefär 12 000 euro.

Visst kan det kännas konstigt för en arbetstagare med månadslön att jag får 250 euro för att göra en live på TV – det tar ju bara två minuter! Men där ingår också allt osynligt arbete, som hundratals researchtimmar som kanske inte leder nån vart.

Det är få andra som går med på att jobba för så usel timlön som frilansjournalister förutsätts jobba för. Men det borde vara i alla fastanställdas intresse att se till att frilansarna får tillräckligt betalt. Om arbetsgivaren inser att frilansarna är billigare är det ju vettigare att utlokalisera allt. För det finns inte en lojalare arbetstagare än en frilansjournalist.

Liselott Lindström ● Skribenten är Afrikastringer för Yle och SVT, bosatt i Nairobi.

FÖRE DEADLINE

Nyhetsbyrån SPT fick mindre statsstöd än i fjol

Rekordmånga finlandssvenska medier sökte i år statsstöd för tidningar och webbpublikationer på minoritetsspråk. Undervisnings- och kulturministeriet gav besked om stöden 28 november. De svenskspråkiga mottagarna är samma som i fjol: Svensk Presstjänst Ab får 365 000 euro, Åbo Underrättelser 50 000 euro, Ny Tid 24 000 euro och Understödsföreningen för Nya Östis rf får 16 000. Lapin Kansa och Kaleva365 Oy får 45 000 euro för produktion av nyhetsmaterial på nordsamiska.

Ansökningarna från Förlags Ab Forum för ekonomi och teknik, Nya Ålands Tidningsaktiebolag och Svenska pensionärsförbundet avsågs.

Nyhetsbyrån SPT, som samarbetsförhandlat och

sagt upp personal i höst, hade sökt om 400 000 euro. Chefredaktör **Ari Sundberg**, som också är vd för Svensk presstjänst Ab, säger att bolaget reviderar sin plan för nästa år och har "35 000 euro mindre verksamhet" än planerat.

Stödbeslutet påverkar ändå inte den pågående rekryteringen av två mediespråkvårdare.

"Det är två kakor. Pengarna för språkvården kommer från kunderna som utnyttjar tjänsten", säger Ari Sundberg.

Från och med januari ska bolaget ha tre heltidsanställda mediespråkvårdare. En person ska jobba i Vasa med HSS Media. I Helsingfors ska en person jobba KSF Media och en annan med Svenska Yle och SPT.

Undervisnings- och kulturministeriet hörde Folktinget och Sametinget innan sitt beslut. Folktinget gav sitt stöd åt ministeriets förslag att Svensk Press-tjänst Ab skulle få mest stöd eftersom bolaget betjänar "den svenskspråkiga tidningspressen och dess målgrupp på bred bas".

Folktingssekreterare **Markus Österlund** säger att han följt med utvecklingen på SPT och att det är något Folktinget bör sätta sig in i.

"Grundprincipen är att statsstödet är ett viktigt stöd. Det är också viktigt att ägarna tänker på att stödet ska användas på ett så klanderfritt sätt som möjligt. SPT är ganska nytt och det tar en tid för dem att hitta sin form."

Lina Laurent

FOKUS

Uutiskuvaaja Martti Kainulainen tunnetaan polkupyörästään

Manu Haapalainen, teksti • Meeri Utti, kuva

”Otin polkupyörän kulkuvälineekseni, kun Kampin rakennustyöt aloitettiin 2000-luvun alussa. Silloin Helsingistä hävisi hirveästi pysäköintipaikkoja. Huomasin, että pyörä helpottaa huomattavasti liikumista. Pyörän selästä myös näkee enemmän yksityiskoh-
tia”, sanoo Lehtikuvassa vuodesta 1980 alkaen työskennellyt uutiskuvaaja **Martti Kainulainen**.

Kainulainen jäi eläkkeelle joulukuun alussa. Itseoppinut, kuvaamisen kansakoulun kameraseurassa aloittanut kuvaaja työskenteli ennen Lehtikuvaa *Savon Sanomille*. Kainulainen kuvasi uransa aikana niin varhaisaamun sääkuvat, oikeudenkäynnit, politiikan tapahtumat kuin kuudettoista olympialaisetkin. Ulkomaan matkapäiviä kertyi parhaimmillaan yli 160 vuodessa.

Kainulainen kertoo iloitsevansa siitä, että Lehtikuvaan otetaan hänen tilalleen uusi kuvaaja, se kun ei nykyisin ole itses-
tänselvyyttä.

”Itse aion eläkkeelle jäätyäni perustaa pop up -ateljeen, jossa otan asiakkaista vanhanaikaisia, arvokkaita perhe- ja ryhmä-
kuvia.” •

*Martti Kainulaisen suosikki pääkaupungin pyöräreiteistä kulkee Ruoholahdesta Baanaa pitkin Eduskuntatalolle. ”Eduskunta taas on ollut minulle työympäris-
töstä antoisin. Pyörän pitää olla vaihteeton, jopotyypinen ja matala, jotta sillä
pystyy ajamaan hitaasti jalankulkijoiden ja muun liikenteen seassa. Kori on
ranskalainen omenalaatikko. Siihen mahtuu paljon tavaraa.”*

Ville Eloranta ● Twitter: @ville_eloranta
Kirjoittaja on Helsingin Sanomien kielenhuollosta
vastaava toimittaja ja suomen kielen lautakunnan
jäsen.

Kiroilu on joskus uutinen itsessään

Sanomalehti *The New York Times* päätyi pari vuotta sitten otsikoihin, kun Valkoisen talon entistä viestintäjohtajaa **Anthony Scaramuccia** oli siteerattu sanatarkasti. Korrektiudesta tunnettu lehti oli päästänyt sellaisenaan läpi kaksi fucking-sanaa ja yhden cock-sanan. Vaikka päätös ei ollut aivan ennenkuulumaton, toimituksen johdon kerrottiin punninneen sitä tarkkaan.

Samaa pohdintaa harjoitetaan muuallakin. Yksi syy on joidenkin ihmisten pahastuminen. Kerran *Helsingin Sanomien* toimitukseen soitti lukija, jonka tuhtumus ei jäänyt epäselväksi: ”Kun näen tekstissä kirosan, lopetan jutun lukemisen – ja tekstin kirjoittaneen toimittajan juttujen lukemisen.”

Karkeita kiro sanoja on nähty *Hesarinkin* historiassa. Jo vuonna 1981 muusikko **Juice Leskinen** käytti sunnuntaisivuilla sanoja vittu, vittuilu ja vittumainen. Kie-
lentutkija **Vesa Heikkinen** panikin runsas vuosi sitten *Journalistissa* merkkille, että vittu-sana esiintyy erityisesti

sitaateissa.

Sunnuntaiosaston nykyinen esimies **Anssi Miettinen** kertoo, että myös sitaateista voidaan karsia turhaa ki-
roilua. Välillä sadattelu todistusvoima on silti niin suuri, että muut ratkaisut tuntuisivat falskeilta. Esimerkiksi *The New York Times* piti uutisarvoisena, että juuri presidentin viestintäjohtaja oli käyttänyt moista kieltä.

Kiroilua inhoavien ei muuten välttämättä kannata kurkistaa tanskalaisiin lehtiin. Englannista lainattuja sanoja fuck ja shitstorm on viljelty jopa otsikoissa ja myös suurissa sanomalehdissä, kuten *Jyllands-Postenissa* ja *Politikenissa*.

Entä kiro sanojen leikkely? Sitäkin näkee toisinaan, mutta hieman tekopyhältä se tuntuu. Kuten WSOY:n kustannustoimittaja **Samuli Knuuti** sanoo uusimassa *Lööppi*-lehdessä kirjasta *Kuinka olla piittaamatta p*skaakaan*: ”Typerää laittaa nimeen kiro sana, jos ei kehtaa laittaa sitä kirjan kanteen.”

TUTKITTUA

Verkkouutiset pettävät nuorten aikuisten odotukset

Suomalaiset nuoret aikuiset odottavat verkkojournalismilta luotettavuutta, mutta toimittajien työrytmin vuoksi odotuksiin on vaikea vastata. Suurin osa verkkojournalismista ei ole luottamuksen arvoista.

Aihetta on tutkinut Jyväskylän yliopiston **Ville Manninen** tuoreessa väitöskirjassaan *Luottamus ja luotettavuus suomalaisen verkkojournalismin lähteyttämisessä*. Journalis-
tiikan alaan kuuluvassa tutkimuksessa vertailaan suomalaisen 2010-luvun verkkouutisoinnin lähdekäytäntöjä siihen, mitä nuoret aikuiset journalismilta odottavat. Väitöskirjan aineisto on kerätty etnografisen työn ja kokeellisten fokusryhmähaastatteluiden avulla.

KANSAINVÄLISESTI vertailtuna suomalaiset luottavat poikkeuksellisen paljon valtavirtaiseen uutismediaan. Suomessa jopa vähiten luottavainen ikäryhmä eli nuoret aikuiset uskovat uutisiin enemmän kuin keskimääräinen luki-

ja muualla.

Nuoret aikuiset odottavat verkkojournalismin olevan samalla tapaa luotettavaa kuin muunkin journalismin eli objektiivista, kattavaa, tarkistettua ja uskottaville lähteille perustuvaa.

MANNINEN SEURASI yli sadan verkkojuttu-
tuotantoprosessia seitsemässä eri uutistoimituksessa. Hän havaitsi, että lähdekäytäntöjen osalta useimmat uutiset pettivät suurimman osan nuorten aikuisten odotuksista. Yli puolessa jutuista tietoja ei tarkistettu, ja merkittävä osa sisällöstä kopioitiin aiemmin julkaistuista artikkeleista.

Syy huonoon lähteyttämiseen on vanhastaan tuttu: Verkkojournalistin työ on kiireistä, rikko-
naista ja pöydän ääreen sidottua. Tutkimus-
työlle ei jää aikaa. Toisinaan toimittajat joutu-
vat jopa perustamaan juttunsa lähteille, joihin he eivät edes itse luota.

Väitöskirjan perusteella vaikuttaa siltä, että nuorten aikuisten luottamus valtavirtaiseen verkkouutisointiin perustuu osittain väärille käsityksille suomalaisen journalismin luon-
teesta. Tilanne on vaarallinen. Tutkija perään-
kuuluttaa medioilta nopeaa korjausliikettä. Jos yleisö tajuaa, kuinka epäluotettavia käytäntöjä toimituksissa noudatetaan, luottamus mediaan voi romahtaa.

Juha Matias Lehtonen

Leena Hirvonen, 39, aloittaa tammikuussa *Nokian Uutisten* päätoimittajana. Hän siirtyy Nokialle *Aamulehden* featuretoimituksesta. Aiemmin hän on työskennellyt muun muassa Yle Oulun vastaavana tuottajana ja yli kymmenen vuotta Sanomalla, muun muassa *ET:n* ja *Kodin Kuvalehden* toimituspäällikkönä. *Nokian Uutiset* on Alma Median omistama, printtinä kolme kertaa viikossa ilmestyvä paikallislehti.

Leena Hirvonen haluaa Nokian Uutisten lukijoiden aamukahvipöytään

Mikä sai sinut hakemaan tätä työtä?

Uskon, että pystyn hyödyntämään Nokialla aikaisemmin oppimaani. Tein Sanomalla muun muassa tietylle kohderyhmälle suunnattujen digitaalisten sisältöjen kehitystä, ja vastaavaa haluan jatkaa myös *Nokian Uutisissa*. Minua viehättää toimituksen pienyhteisö. Vierastan jähmeitä organisaatioita. Pidän siitä, että tehdään asioita yhdessä, ja kuuden hengen toimituksessa se onnistuu hyvin. Tuntuu hienolta ja tärkeältä mennä nykyisen kotikaupunkini lehteen.

Miten haluat kehittää lehden digipuolta?

Digitilaukset ovat jo nyt hyvässä kasvussa. Siihen satsaaminen on Almalta strateginen linjaus, ja toimituksemme on lähtenyt siihen mukavasti mukaan. Haluamme palvelulla yleisöämme niissä kanavissa, joita he haluavat käyttää. Emme tietenkään unohda printtiä, mutta lukijamme ovat voittopuolisesti digissä.

Mikä on paikallislehden rooli tässä ajassa? Onko se muuttunut 2000-luvun kuluessa?

Uskon, että on. Mikropaikallisen journalismin merkitys on entistä suurempi, kun kaikkea mahdollista on saatavilla. Myös yhteisöllisyyden kannalta paikallismedioilla on merkitystä. Ajattelen, että voimme olla olennaisten puheenaiheiden tarjoaja ja kaupunkilaisten tunteiden välittäjä.

Mihin Nokian Uutiset kiinnittää aloitettua uutisoinnissaan huomiota?

Kiinnitämme entistä enemmän huomiota ihmisiin, siihen että nokialaiset huolineen

ja tunteineen näkyvät sisällössä. Toivon, että löydämme myös kriittisen äänen, niin että olemme molempiin suuntiin toimiva linkki kaupunkilaisten ja virkamiesten välillä, emme esimerkiksi kaupungin tiedotuskanava. Haluan, että *Nokian Uutisten* sisältö on puheenaihe kaikkien nokialaisten aamukahvipöydässä.

Onko paikallislehden helppo säilyttää kriittisyytensä päättäjien ja yrityselämän paineessa?

Siinä on varmasti haasteensa, mutta on ehdottoman tärkeää säilyttää oma ääni ja riippumattomuus. Ratkaisu on avoimuudessa. Ihmiset tuntevat pienessä kaupungissa toisensa, missä on haasteensa ja myös mahdollisuutensa. On tärkeää, että puhumme journalismistamme kuntalaisten kanssa: Mitä merkitystä tällä on ja kenelle sitä tehdään?

Mistä paikallislehdistä itse pidät?

Kalajokilaakso tulee ensimmäisenä mieleen. Olen sieltä kotoisin ja tilannut lehteä aina. Alman lehdistä *Valkeakosken Sanomat* on nostonut puheenaiheita ja paikallisia ihmisiä niin, että jutut ovat nousseet valtakunnalliseen julkisuuteen.

Millaisessa iskussa Nokian uutiset on?

Hyvässä. Edeltäjäni **Juha Karilainen** ja vt:nä työskentelevä **Annastiina Salonen** ovat vieneet digitaalisen puolen jo pitkälle. On hyvä mennä kokeneeseen, kaupunkinsa tuntevaan paikallistoimitukseen.

Manu Haapalainen

Haloo! Oletko pahassa paikassa?

Tapaninpäivänä 2004 mannerlaattoihin pakkautunut jännitys laukesi Intian valtameren alla. Maanjäristyksen aiheuttamat hyökyaallot tuhosivat laajoja alueita Kaakkois-Aasian rannikoilta. Yli 200 000 ihmistä kuoli.

Pian vuodenvaihteen jälkeen menin keikkatöihin *Rumban* toimitukseen. Julkaisua kutsuttiin "rockin ajankohtaislehdeksi" – 15 vuotta siten kahden viikon välein ilmestyvä tabloidikin kävi uutismediasta.

Sain tehtäväkseni koostaa ajankohtaissivuille tsunamiin liittyvän jutun, jossa kartoitettiin katastrofialueella olevien suomalaismuusikkojen tilannetta. Kiire oli kova, joten tartuin toimeen reippaalla sykkeellä.

Olin kuullut, että rumpali **Sami Kuoppamäki** oli pelastautunut perheineen täpärästi tsunamilta. Kaivoin muun muassa Kingston Wall -yhtyeestä tunnetun muusikon yhteystiedot esiin, otin luurin käteen ja näppäilin numeron.

Hälytysäänet tuuttasivat aikansa, kunnes Kuoppamäki vastasi. Aloitin puhelun, kuten langattoman viestinnän varhaisvuosina tapana oli:

"**Janne Flinkkilä** tässä *Rumba*-lehestä terve! Ootko sä pahassa paikassa?"

Linjalle laskeutui kuolemanhiljaisuus.

"Tota, mä en pahempaa paikkaa tällä hetkellä kyllä tältä pallolta keksi."

Kuoppamäen perheen bungalow oli huuhtoutunut viikko sitten mereen. He olivat edelleen jumissa saarella, joka oli hävityksen vallassa. Ilma oli täynnä järkytystä ja epätietoisuutta.

Tajusin tehneeni ison mokan. Sen tajusi myös Kuoppamäki. Hän ei voinut kuin naurahtaa. Sain uutissivut täyteen, mutta häpeä ei ihan heti hellittänyt.

Sittenmin olen aloittanut puhelut ihan vain tervehtimällä ja menemällä asiaan.

Janne Flinkkilä

Kirjoittaja on entinen musiikkitoimittaja, nykyinen Creat-osuuskunnan mediatyöläinen.

MITÄ SINULLE ON SATTUNUT JA TAPAHTUNUT? LÄHETÄ TARINASI OSITTEESEN JOURNALISTI@JOURNALISTILIITTO.FI

Hanna Kaisa Hellsten iloitsee freejäsenten ansiotason noususta. Hellsten aloitti Suomen freelance-journalistien toiminnanjohtajana joulukuun alussa.

OPISEKELIJOIDEN JA FREEJÄSENTEN JÄSENMAKSUIHIN TULOSSA MUUTOKSIA

Manu Haapalainen, teksti ● Heli Saarela, kuva

Journalistiliitto aikoo selkiyttää opiskelijajäsenten jäsenmaksuja ensi vuoden alusta alkaen. Freelancereiden kiinteään kuukausimaksuun on puolestaan tulossa freejäsenten ansiotason noususta johtuva yhden euron korotus. Journalistiliiton valtuusto käsittelee esitettyjä muutoksia syyskokouksessaan 12.–13. joulukuuta Helsingissä.

YRITTÄJIEN JA FREELANCEREIDEN kiinteä jäsenmaksu seuraa liiton sääntöjen mukaan freelancereiden työmarkkinatutkimuksen ansiokehitystä. Se on suuruudeltaan prosentti freejäsenten verotettavasta mediaanitulosta. Lokakuussa valmistuneen työmarkkinatutkimuksen mukaan summa olisi 20,25 euroa kuukaudessa. Näin ollen Journalistiliiton hallitus esittää valtuustolle free-jäsenmaksun nostamista yhdellä eurolla, 20 euroon kuukaudessa.

”Uutinen on hyvä, koska se kertoo freeansiotason parantuneen”, sanoo Suomen freelance-journalistien tuore toiminnanjohtaja **Hanna Kaisa Hellsten**.

”Harva varmaan lähtökohtaisesti tykkää maksaa enemmän, mutta viime kädessä liiton palvelut ratkaisevat sen, kuinka oikeudenmukaiseksi freejäsenet maksun kokevat.”

TOUKOKUUSSA LIITON VALTUUSTO hyväksyi Helsingin Seudun Journalistien aloitteen, jossa esitettiin, että Journalistiliitto selvittää opiskelijoiden jäsenmaksun alentamista ja yksinkertaistamista. Tarkoituksena oli helpottaa jäsenmaksujen maksamista ja vähentää opiskelijajäsenten eroja.

Journalistiliiton opiskelijatyöryhmä ehdottaa valtuustolle nykyistä yksinkertaisempaa mallia. Opiskelijajäsenen jäsenmaksu olisi neljä euroa kuukaudessa. Ensimmäinen opiskeluvuosi ei enää olisi ilmainen. Ensimmäisen vuoden jälkeen jäsenyys olisi kuitenkin nykyistä edullisempi, sillä opiskelijat maksavat tällä hetkellä toisesta opiskeluvuodesta alkaen 7,50 euroa kuukaudessa.

Viiden ja puolen vuoden opiskelun jälkeen jäsenmaksu muuttuu tuloperusteiseksi. Se on tuol-

loin 1,4 prosenttia tuloista, kuitenkin vähintään 15 euroa kuukaudessa. Tältä osin malli ei muuttaisi nykyistä.

”Opiskelijoiden tavallisin aika erota liitosta on puolentoista vuoden kuluttua liittymisestä, eli heti ilmaisvuoden jälkeen”, Journalistiliiton palvelujohtaja **Simon Huldén** sanoo.

”Hetimitä jäsenyyden alusta alkava, mutta aiempaa pienempi jäsenmaksu sitouttaa heitä paremmin pysymään jäsenenä. On parempi perustella jäsenyyttä sillä, mitä meiltä saa, eikä sillä, että ensimmäinen vuosi on ilmainen.”

Huldénin mukaan liittoon liittyy paljon opiskelijoita.

”Meihin liittyy vuodessa jopa 300 uutta opiskelijajäsentä, mutta toisaalta eroaa 150. Siksin mallia haluttiin nyt kehittää”, Huldén sanoo.

”Kevätvaltuustossa 7,5 euroa kuussa koettiin suhteellisen korkeaksi opiskelijalle, ja sehän melkein puolittuu. Muutoksen taloudellinen merkitys ei ole liitolle suuren suuri.” ●

KUKA JOHTAA TYÖMARKKINATEATTERIA?

Suomalainen työmarkkinatoiminta ja sopimisen kulttuuri muuttuivat radikaalisti loppuvuodesta 2016, kun Elinkeinoelämän keskusliitto ilmoitti muuttavansa sääntöjään niin, ettei se jatkossa enää osallistu keskitettyihin tulopoliittisiin ratkaisuihin. EK siis luopui keskusjärjestösopimisesta ja halusi sopimisen tapahtuvan jatkossa liittotasolla.

EK:n päätös tapahtui pian duunaria kyykyttäneen kilpailukyky sopimuksen solmimisen jälkeen. Työnantajapuoli on toki jo pidempään puhunut paikallisen sopimisen puolesta ja halukuudesta hoitaa työehtojen sopiminen mahdollisimman matalalla tasolla – mieluiten yksittäisen työntekijän kanssa työpaikalla.

Yhdessä keskusjärjestösopimuksista luopumisen kanssa työnantajaleiri on ajanut niin sanottua vientivetoista mallia, jossa suurimmat vientialat määrittävät koko neuvottelukierroksen palkkatason. Malli on pääpiirteissään kopioitu Ruotsista.

Viime neuvottelukierroksella silloinen valtakunnansovittelija **Minna Helle** ilmoitti jo ennen liittokierroksen alkua, että aikoo sovittelijana noudattaa vientivetoista mallia ja että vientialoja korkeampia palkankorotuksia on turha hakea ainakaan sovittelijalta.

KULUVAN SYKSYN neuvottelukierros lähti käyntiin, kun Teollisuusliitto ja Teknologiateollisuus aloittivat neuvottelunsa jo elokuun lopulla. Sopimus oli voimassa lokakuun loppuun, joten joulukuussa ollaan oltu jo yli kuukausi sopimuksettomassa tilassa ja työtaistelutoimia on jo nähty.

Maanantaina 9. joulukuuta Teollisuusliitto aloitti laajat työnseisaukset. Ne pysäyttivät muiden

ohella esimerkiksi Nesteen öljynjalostamot. Painetta sopimuksen syntymiseen alkaa olla, mutta onko sitä riittävästi?

SYKSYN TYÖMARKKINATEATTERIN ensimmäinen näytös koski kiky-tunteja eli työajanpidennystä, jonka työnantajapuoli sai lahjana **Juha Sipilän** (kesk.) hallitukselta edellisellä neuvottelukierroksella. Silloin hallitus kiristi työntekijöitä niin sanotulla pakkolakiesityksellä.

Nykyään Teknologiateollisuuden työmarkkinajohtajana työskentelevän Helteen mukaan kiky-tunneista on jo päästy sovintoon, mutta toinen näytös on vielä kesken.

Toinen näytös koskee palkankorotuksia, joista tuntuu vielä olevan melkoisen suuri erimielisyyttä. Työntekijäpuoli on ottanut mallia palkkaesitykseensä muun muassa Saksasta, jossa tämän vuoden korotusten keskiarvo on 3,2 prosenttia ja esimerkiksi metalliteollisuudessa yli neljä prosenttia. Tämä ei tietenkään työnantajalle käy, koska se on työnantajan mielestä paljon.

Työnantajat ajavat siis samaan aikaan vientivetoista mallia ja puhuvat paikallisen sopimisen puolesta. Kumpikaan ei kuitenkaan tosiasiaa tunnu maistuvan, jos siitä seuraa hyvää työntekijälle.

Todellisuudessa EK puudeleineen ei siis halua varmistaa vientiteollisuuden kilpailukykyä tai edistää yritys kohtaista sopimista, vaan määrittää työajat ja palkkatason oman käsikirjoituksensa mukaan.

SEURAAVAN PUOLEN vuoden aikana nähdään, ketkä suomalaista työmarkkinateatteria johtavat ja ketkä hyppivät ohjaajan käskystä. Mielenkiintoisinta olisi tietää, ketkä häärivät kulisseeissa. ●

Rami Lindström ●

Kirjoittaja on Journalistiliiton entinen lakimies ja työehtosopimusneuvottelija.

Miten Journalistiliiton sopimusalojen neuvottelut edistyvät? Löydät ajankohtaiset tiedot osoitteesta journalistiliitto.fi/tes-neuvottelut

Kaikkia kiusannut käytäntö muuttui opiskelijoiden aloitteesta

Journalistiliiton opiskelijajäsenet olivat jo pitkään karsineet siitä, että kesätyöpaikkojen hakuajat aikaistuivat vuosi vuodelta. Seuraavan kesän työpaikkoja piti hakea jo edellisvuoden lokakuussa, vaikka monen mielessä ovat syksyllä mielessä aivan muut asiat kuin seuraavan kesän mahdolliset kesätyöt. Pätköitä tekevien taas oli vaikea sitoutua seuraavan kesän pesteihin, kun keväänkin työt olivat vielä auki.

Olimme saaneet Journalistiliitossa käsityksen, ettei mediatiloilakaan ollut tarvetta täyttää kesätyöpaikkojaan alkusyksystä. Niin kuitenkin tehtiin, jotta rekrytoimaan päästiin ennen kilpailijoita.

Turhanpäiväinen kilpavarustelu oli saatava loppumaan, totesivat opiskelijat yhdessä Journalistiliiton kanssa.

Kesäkuussa liitto julkaisi suosituksen kesätyöhakujen uudesta aikataulusta. Suositukseen sitoutuivat kaikki isot mediatilat. Käytännössä suositus tarkoittaa, että mediatilat ja toimitukset avaavat kesätyöhakunsa vuodelle 2020 aikaisintaan tammikuussa.

Suositus on hyvä esimerkki siitä, miten liitto yhdessä opiskelijoiden kanssa sai aikaan kaikkia hyödyttävän muutoksen. Voittajia eivät olleet vain opiskelijat, vaan myös mediatilat, jotka itsekin olivat toivoneet järkeä hakuaikatauluun.

Simon Huldén

Kirjoittaja on Journalistiliiton palvelujohtaja.

Tiukka haastattelija

TOIMITTAJA LEIF HENRY SALMÉN
19.1.1952 HELSINKI – 19.11.2019 HELSINKI

Toimittaja **Leif Salmén** kuoli nopeasti edenneeseen sairauteen Meilahden sairaalassa. Hän oli 67-vuotias.

Salmén aloitti toimittajan työt vuonna 1971. Hän opiskeli kahdessa tiedekunnassa ja oli samalla ensin Ylen ja sitten STT:n toimittaja sekä SKP:n luottamustehtävissä. Vuodesta 1976 lähtien hän erikoistui politiikan toimittajaksi: ensin Svenska Ylen uutisissa, sitten TV1:n ajankohtaistoimituksen toimittajana 1983–1989.

Salmén julkaisi myös seitsemän runoteosta, näytelmiä ja neljä proosateosta. Hän sai useita kirjallisuuspalkintoja ja muun muassa valtion tiedonjulkistamispalkinnon 1985.

Salmén tunnettiin suorien vaalilähetysten tiukkana haastattelijana. Kovan asenteen lisäksi hän varmisti taustat perusteellisella tutkimuksella. Hän ehti olla *A-studion* politiikan toimittajana vain runsaat viisi vuotta, mutta jätti pysyvän jäljen suomalaiseen jour-

KUVA: SEPPO SARKKINEN/YLE

nalismiin.

Salmén oli tinkimätön erityisesti vallassa olevien kuulustelijana. Vuoden 1987 vaaleissa, juuri ennen SDP:n vaalitenttiä, hän kuuli lupauksen moninkertaistaa lapsilisät, kirosi, ryntäsi toimitukseen laske- maan lupauksen ja päätyi vain 10 markan lisäykseen. Illalla hän tykitti laskelmallaan puoluesihteerin **Erkki Liikasen** lähes pyöräryksiin.

Leifin aikaisemmin julkistama SKP-jäsenyys kuihtui lopulta määritelmään ”radikaali sitoutumaton”. Salmén oli radikaali ja taitava toimittaja.

Jyrki Koulumies

Kirjoittaja oli Leif Salménin esimies ja työtoveri Ylen ajankohtaistoimituksessa.

Toimittaja oli jämäkkä mentori

TOIMITTAJA HELENA VEHKAOJA-MÄKELÄ
3.5.1940 YLISTARO – 28.10.2019 HELSINKI

Helena Vehkaoja-Mäkelä kuoli pitkäaikaisen sairauden murtamana Suursuon sairaalassa Helsingissä. Hän oli 79-vuotias.

Vehkaoja-Mäkelä kasvoi Ylistarossa suuren sisarusjoukon vanhimpana. Vanhemmat halusivat lapsilleen kunnan koulutuksen. Helena aloitti opinnot Yhteiskunnallisessa Korkeakoulussa. Ensimmäinen lehtityöpaikka oli *Vaasa-lehti*.

Helsingissä Vehkaoja-Mäkelä työskenteli ensin *Viikkosanomissa*, josta siirtyi 1967 *Annaan*. Siellä hänen leipälajikseen tulivat tasa-arvokysymykset, joihin hän suhtautui intohimoisesti. Opinnoilla ei ollut kiirettä – päivät täyttyivät reporterin työstä, ay-toiminnasta, lomamatkoista. Gradunsa Helena teki kolmen Afrikan maan yksipuoluejärjestelmästä. Maisterin paperit hän sai 1972.

Vuonna 1976 Vehkaoja-Mäkelä valittiin SAL:n puheenjohtajaksi.

Nimitys johti yhä useampiin luottamustoimiin niin liitossa kuin A-lehdissä.

Annan jälkeen hän perusti Kumpulan Viestinnän yhdessä puolisonsa toimittaja ja kirjailija **Juhani Mäkelän** kanssa. Sinne hän pestasi nuoria journalistin alkuja, joita lujakätisesti mento- roi. Jokainen Helenan ”tallin” kasvateista menestyi hyvin tulevassa ammatissaan.

Vehkaoja-Mäkelä kirjoitti kirjoja muun muassa **Ahti Karjalaisesta** ja matkakirjoja yhdessä Juhani Mäkelän kanssa.

Elina Simonen

Kirjoittaja on Helena Vehkaoja-Mäkelän pitkäaikainen työtoveri ja ystävä.

Meille tärkein voitto on jokainen tyytyväinen asiakas

Se, että asiakkaidemme elämän tärkeät asiat ovat meillä turvassa ja he voivat elää huoletta. Hymy, joka kuuluu ja näkyy asiakaskohtaamisissa.

Toki meillä on myös tutkimusten mukaan Suomen tyytyväisimmät vakuutusasiakkaat. Turva on arvioitu ykköseksi EPSI Rating 2019 -asiakastyytyväisyystutkimuksessa jo kahdeksatta kertaa (2018, 2017, 2016, 2014, 2013, 2012 ja 2011).

Liity sinäkin joukkoon. Poikkea toimistollamme, soita, asioi verkossa tai jätä yhteydenottopyyntö osoitteessa turva.fi/turvaan.

Keskinäinen Vakuutusyhtiö Turva • www.turva.fi • puh. 01019 5110

turva
Hymyile, olet Turvassa

ETSIMME SUOMEN PARASTA JOURNALISMIA

Ehdota vuoden 2019 parasta journalistia, juttua, journalistista pomoa tai tekoa.

**VIIDEN
JUTTU**

Kuka on edistänyt hyvää journalismia Suomessa vuoden 2019 aikana? Ehdota palkinnon saajaa viimeistään 31.12.2019 osoitteessa suurijournalistipalkinto.fi.

**VIIDEN
TEKO**

Palkintolautakunta valitsee saamiensa ehdotusten joukosta kolme voittajaehdokasta palkintoluokkiin Vuoden juttu, Vuoden journalistinen teko, Vuoden journalistinen pomoa ja Vuoden journalisti.

**VIIDEN
POMO**

Palkinnot jaetaan suorassa lähetyksessä MTV3-kanavalla keskiviikkona 11.3.2020 kello 20 alkaen.

**VIIDEN
JOURNALISTI**

Seuraa meitä Facebookissa Suuri Journalistipalkinto ja Twitterissä #SJP2019.

www.suurijournalistipalkinto.fi

Suuri
JOURNALISTI-
PALKINTO

KUVA: ALEXANDER NEMENOV/AFP/GETTY IMAGES

Citizen K -dokumentti kertoo veronkierrosta tuomitun, sittemmin armahdetun Mihail Hodorkovskin tarinan.

Kansalainen Hodorkovskin tarina DocPoint-festivaaleilla

Dokumenttielokuvafestivaali DocPoint esittää tammikuussa uutuusdokumentin venäläisen **Mihail Hodorkovskin** tarinasta oligarkista demokratia-aktivistiksi. *Citizen K* -dokumentin on ohjannut yhdysvaltalainen, Oscar-palkittu **Alex Gibney**. Hodorkovskin lisäksi dokumenttiin on haastateltu lukuisia venäläisiä toimittajia, liike-elämän vaikuttajia ja lakiasiantuntijoita.

Muita festivaalin dokumentte-

ja ovat muun muassa Syyrian sotaa käsittelevä, **Feras Fayyadin** ohjaama *The Cave* ja **Patricio Guzmánin** Chile-trilogia.

Festivaalin koko ohjelmisto julkaistaan 3. tammikuuta. Festivaalilla on uusi taiteellinen johtaja, aiemmin Ylellä työskennellyt dokumentaristi ja journalisti **Kati Juurus**.

Marja Honkonen

DocPoint-dokumenttielokuvafestivaali
Helsingissä 27.1. – 2.2.2020

KOULUTUKSET

Kirjoittajakoulu kriitikoille

Suomen Kulttuurirahasto järjestää kirjoittajakoulun kriitikoille syksyllä 2020. Kurssi sisältää kahdeksan lähiopetuspäivää, ulkomaanmatkan ja kirjoitustehtäviä. Kurssin sisällön on suunnitellut *Long Play* -julkaisu. Kurssin ohjelma julkaistaan tammikuussa, ja kurssille haetaan *Long Playn* kautta 20.1. – 17.2. **Hakuaika:** 20.1. – 17.2.2020 **Lisätiedot:** skr.fi/ajankohtaista **Järjestäjä:** Suomen Kulttuurirahasto ja *Long Play*

MUUT

Mediapäivä 2020

Työnantajaliittojen järjestämän Mediapäivän teemana ovat uudet yleisöt ja niiden sitouttaminen. Seminaarin pääpuhujana on Columbian yliopiston journalismin professori **Raju Narisetti**. **Aika:** To 30.1. klo 8–16.30 **Paikka:** Scandic Marina Congress Center, Katajanokanlaituri 6, Helsinki **Lisätiedot:** mediapaiva.fi **Järjestäjä:** Medialiitto

SUOMEN JOURNALISTILIITTO

PUHELINVAIHE / TELEFONVÄXEL
(09) 6122 330

KÄYNTIOSOITE / BESÖKADRESS
Säästöpankinranta 2, 7.krs.
00530 Helsinki
Sparbankskajen 2, 7. vån.
00530 Helsingfors

POSTIOSOITE / POSTADRESS
Siltasaarenkatu 16, 00530
Helsinki
Broholmmsgatan 16, 00530
Helsingfors
PL 252, 00531 Helsinki /
Box 252, 00531 Helsingfors

SÄHKÖPOSTIT / E-POST
info@journalistiliitto.fi
jasenasiat@journalistiliitto.fi
etunimi.sukunimi@journalistiliitto.fi
fornamn.efternamn@journalistiliitto.fi

VERKKOSIVUT / WEBBSIDOR
journalistiliitto.fi
journalistforbundet.fi

FINKA / A-KASSA
finka.fi, (09) 8689 400

Suomen Journalistiliitto
Finlands Journalistförbund

Suomen Journalistiliitto
Finlands Journalistförbund

*Hyvää Joulua ja
Onnellista
Uutta Vuotta 2020*

*Gud Jul
och Gott Nytt År 2020*

Joulutervehdysten lähettämisen sijaan Suomen Journalistiliitto on tehnyt lahjoituksen Journalistien tukirahastoon, jolla tuetaan häirinnän kohteeksi joutuneita journalisteja.

Tero Kartastenpää, 41

- Helsingiläinen vapaa toimittaja.
- Tulvan määräaikainen päätoimittaja vuosina 2016–2019.
- Kirjoitti vuonna 2014 Jani Timosen kanssa tietokirjan Provo opas – ärsyttämisen jalo taito.
- Päätoimitti syksyllä 2019 journalistisen julkaisun Kehä III:n, kehäneljä.fi

"Yritimme laittaa kansikuvaamme sekä Instagramiin että Facebookiin. Jopa hieman sensuroituna ja useaan otteeseen", Tero Kartastenpää sanoo. "Kaikki kuvat katosivat. Siitä näkee millainen kuva on mahdollinen maailmassa, jossa sosiaalisen median jätit määrittelevät sopivaisuuden."

Journalismin pitäisi hämmäntää enemmän, sanoo Tero Kartastenpää

Maria Veitolan valinta

Radio- ja tv-toimittaja Maria Veitola valitsi esiteltäväksi feministisen Tulva-aikakauslehden tuoreimman numeron (3–4/2019) kannen.

"Rakastan kantta", Veitola sanoo.

"Altistumme jatkuvasti kuvastolle, jonka keskiössä on nuori naisvartalo. On äärimmäisen tärkeää, että meidät altistetaan myös toisenlaisille alastonkuville. Se on ainoa tapa purkaa vartalonormeja ja kehoon ja seksuaalisuuteen liittyvää häpeää. Sairastin nuorena rajun anoreksian. Toipuessani kävin säännöllisesti uimassa Yrjönkadun uimahallissa, missä uitiin siihen aikaan alasti. Siellä tunsin oloni hyväksytyksi ja turvalliseksi. Eri muotoisia, eri värisiä, eri rintaisia, eri tavalla karvaisia vartaloita ja sukuelimiä. Ihmeellisiä, kauniita, inhimillisiä. Se oli tärkeää paranemiseni kannalta."

"Tunnen samanlaista lämpöä ja itseni, naiseuden ja ihmisyyden hyväksyntää, kun katson Tulvan kantta."

Tällä palstalla Journalisti pyytää ilmiantamaan loistavia alan tuotoksia. Viestiä vie seuraavaksi eteenpäin se, jonka työ esitellään palstalla.

Manu Haapalainen, teksti • Susanna Kekkonen, kuva

Meillä oli yli vuoden ajan tiedossa, että teemme seksiä käsittelevän numeron. Ajatuksemme oli alun perinkin, että kannessa olisivat yksinkertaisesti sukuelimet", kertoo **Tero Kartastenpää**.

Päätoimittaja Kartastenpää suunnitteli feministisen aikakauslehden *Tulvan* seksiteemaisen numeron 3–4/2019 kannen yhdessä AD **Viivi Prokofjevin** kanssa. Numero oli virkaa tekevän päätoimittajan viimeinen. Lehdestä ja varsinkin sen kannesta nousi pieni kohu. *Tulvaa* kustantava Naisasialiitto Unioni pahoitteli lehden sisältöä viestissä jäsenilleen.

"Lehdessä on myös juttu siitä, miten vagina- ja vulvasymboliikka on jälleen feminismiin ytimessä. Tekstissä tätä myös problematisoidaan, koska se, että feminismi voimaantuu naisen sukuelimistä, saattaa rajata joitain ihmisiä ulkopuolelle. Kannessa halusimme kuitenkin näyttää sellaista, mitä ei yleensä näytetä. Ajatus on kysyä, miksi tällaista ei saisi olla esillä. Alastomuuteen liittyvän häpeän riisuminen on pitkä feministinen projekti. Kansi on osa kuvasarjaa, joka esittelee erilaisia ihmisiä ja heidän vulviaan.

Tämä oli kymmenes lehti, jonka teimme Viivin kanssa, ja minusta hienoin. Meillä oli myös monia iloisia ja leikkisiä ideoita kansikuvaksi. Lopputuloksesta tuli kuitenkin aika kaunis ja harras. *Tulva* on linjaltaan vegaaninen ja ekologinen lehti. Kun siis tehdään printtilehteä, niin printin kokemuksen pitää olla enemmän, jotain, joka perustelee sen, että lehti on painettu.

Osasin odottaa, että joku konservatiivi saattaa hermostua kannestamme. Mutta feministipiireissä tällainen kuvasto on aika tavallista. Kustantajamme myy heijastimiakin vaginasymbolilla. Lukijoilta saamani palaute onkin ollut lähes yksinomaan positiivista. Toinen asia on sitten se, mitä iltapäivälehtien kommenttipalstoilla keskustellaan.

Mutta minusta on hyvä, jos ihmiset ovat hämillään. Se ei ole ollenkaan haitallista. Hämmäntäminen on ihmisistä usein ärsyttävää, mutta sellainen maailma on, kaoottinen. Journalismissa ollaan liian vähän hämillään ja yritetään määritellä asiat liian tarkkaan.

Oli aika hölmöä, että kustantaja rinnasti pahoittelussaan kannen pyytämättä lähetettyihin dickpiceihin. *Tulva* ei ole ympäristönä uhkaava, eikä kansikuva ole seksuaalinen. *Tulvaa* voisi verrata taidemuseoon. Jos kävelee Ateneumiin, saattaa nähdä ihan vastaavia kuvia suomalaisen maalaustaiteen kultakaudelta, samasta aihepiiristä." ●

